

JÄLKIHUOLLOSSA OLLEIDEN NUORTEN VALMIUDET
JA HAASTEET ITSENÄISTYMISSÄ
SEKÄ KOKEMUKSET SAADUSTA TUESTA

Irma Suominen
Pro gradu- tutkielma
Hoitotiede
Hoitotyön johtaminen
Itä-Suomen yliopisto
Terveystieteiden
tiedekunta
Hoitotieteen laitos
Marraskuu 2019

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1. JOHDANTO.....	1
2. JÄLKIHUOLLOSSA OLEVAT NUORET	3
2.1 Jälkihuolto Suomessa ja muissa Pohjoismaissa	3
2.2. Kirjallisuushaku ja mukaan valitut artikkelit	3
2.3. Itsenäistymisen valmiudet	4
2.4. Itsenäistymisen haasteet	7
2.5. Nuorten kokemukset saadusta tuesta ja tuen muodot.....	7
3. TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	10
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	11
4.1 Aineiston kuvaus	11
4.2 Aineiston analyysi	11
5. TUTKIMUSTULOKSET.....	13
5.1 Haastateltavien taustatiedot ja arvio elämäntilanteesta	13
5.2 Nuorten valmiudet ja voimavarat	14
5.2.1 Kyky rentoutua	14
5.2.2 Tukea ja iloa antavat ihmissuhteet	16
5.2.3 Vapaa-ajan viettäminen	19
5.2.4 Opiskelun ja työnpaikan arvostaminen.....	21
5.2.5 Arjenhallinta	22
5.3 Nuorten haasteet itsenäistymisessä	23
5.3.1 Raha-asioiden hoitaminen	24
5.3.2 Asunto-asioiden hoitaminen	26
5.3.3 Koulutuksen ja työpaikan saaminen	28
5.3.4 Terveyskäyttäytymisen haasteet	30
5.3.5 Kodin siisteyden ylläpitäminen	35
5.3.6 Perheeseen liittyvät haasteet	36
5.4 Nuorten kokemukset saadusta tuesta.....	38
5.4.1 Taloudellinen tuki.....	39
5.4.2 Asumiseen liittyvät tuet.....	40
5.4.3 Päätöksiin liittyvät tuet	41
5.4.4 Koulutukseen ja työelämään liittyvät tuet	43

5.4.5 Mielenterveyteen saatu tuki.....	44
6. POHDINTA JA TULOKSET	46
6.1 Tutkimuksen eettisyys	46
6.2 Tutkimuksen luotettavuus	46
6.3 Tulosten tarkastelua.....	47
6.4 Johtopäätökset ja suositukset.....	49
6.5. Jatkotutkimusehdotelmat.....	51
7. LÄHTEET	52
8. LIITTEET.....	55
Liite 1. Valitut tutkimukset	
Liite 2 Tiedonhaku prosessi	
Liite 3 Teemahaastattelun aiheet	

TIIVISTELMÄ

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Terveystieteiden tiedekunta
 Hoitotieteen laitos
 Hoitotiede
 Hoitotyön johtaminen

Suominen Irma

Jälkihuollossa olleiden nuorten valmiudet ja haasteet itsenäistymisessä sekä kokemukset saadusta tuesta
 Pro gradu – tutkielma, 63 sivua, 3 liitettä (5 sivua)
 Professori, TtT Arja Häggman – Laitila ja Koulutusylilääkäri, LtT Pirkko Salohekkilä

Ohjaajat:

Marraskuu 2019

Jälkihuollon nuoret ovat yksi yhteiskunnan haavoittuvimmista ja heikoimmassa asemassa olevista ryhmistä. Heillä on muihin nuoriin verrattuna enemmän vaikeuksia asunnon saannissa, koulutuksessa ja työllistymisessä sekä fyysisessä ja psyykkisessä terveydessä. Jälkihuollon tavoitteena on tukea nuoren itsetuntoa, vastuunottokykyä ja itsenäistymiseen tarvittavia taitoja.

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata lastensuojelun jälkihuollossa olleiden nuorten valmiuksia ja haasteita itsenäistymisessä sekä kokemuksia saadusta tuesta. Tutkimusaineisto koostuu jälkihuollossa olleen nuoren (N=17) teemahaastatteluilta, jotka analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä.

Tutkimustulosten mukaan nuorilla on valmiuksia ja voimavaroja itsenäiseen elämään, kykyä rentoutua, tukea ja iloa antavia ihmissuhteita, vapaa-aikaa, opiskelun ja työpaikan arvostusta sekä arjenhallintaa. Nuorilla on haastetta raha- ja asunto- asioissa, koulutuksen ja työpaikan saamisessa, terveystyöskäytössä, kodin siisteydessä sekä perheeseen liittyvissä asioissa. Nuoret ovat mielestään saaneet apua talouteen, asumiseen, päätöksiin, koulutukseen ja työelämään sekä mielenterveyteen. He tarvitsevat lisää tukea, neuvoa ja keskusteluapua omien vaihtoehtojen valintaan ja päätöksiin sekä mielenterveydellisiin ongelmiin.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että jälkihuollossa olevat nuoret eivät olleet omasta mielestään vielä valmiita itsenäiseen elämään vaan toivoivat pidempään kestäväää ja yksilöllisempää tukea siirtymävaiheessa. Jatkossa tulisi tutkia miten nuorten kokemuksia vastuusta ja vapaudesta voisi hyödyntää enemmän aikuisuuden siirtymäkohdassa ja miten jälkihuollon työntekijät voisivat tukea enemmän nuoria ja vähentää heidän ahdistustaan. Tärkeätä on myös panostaa nuorten mielenterveysongelmien varhaiseen tunnistamiseen ja ehkäisemiseen.

Avainsanat: Jälkihuolto, nuoret, itsenäisyys, kokemus saadusta tuesta.

University of Eastern Finland
Faculty of Health Sciences
Department of Nursing Science
Master's Degree Program in Nursing leadership and Management

Irma Suominen

Jälkihuollossa olleiden nuorten valmiudet ja haasteet itsenäistymisessä sekä kokemukset saa dusta tuesta.

Master of Science thesis; 63 pages, 3 appendix (5 pages)

Supervisors

Professor, PhD Arja Häggman-Laitila ja
Training chief physician Pirkko Salokekkilä

November 2019

Abstract

Young people in after care are one of the most vulnerable groups in society. Compared to other young people, they have more difficulties in accessing housing, education, employment and they have more physical and mental problems. The Goal of after care is to support young people's self-esteem, accountability and independence skills.

The purpose of this study is to describe the skills and challenges faced by young people in after care and their experiences of support. The research material consists of theme interviews of a young person (N = 17) in aftercare, which was analyzed by qualitative content analysis.

The results of this study, young people have the abilities and resources for independent living, the ability to relax, support and joy in relationships, leisure time, appreciation of study and work, and everyday management. Young people face challenges in terms of money and housing, access to education and employment, access to health, cleanliness of the home, and family issues. In their opinion, young people have benefited from financial aid, housing, decision-making, education and employment, and mental health. They need more support, counseling, and discussion help with their choices and decisions, and with mental health issues.

In conclusion, young people in after care services were not yet ready for independent living, so they wished for a longer and more individualized support during that transition. In the future, it should be explored how young people's experiences of responsibility and freedom could be used more fully in the transition to adulthood and how after care workers can support more young people and reduce their anxiety. It is also important to investigate how young people's mental health problems could be earlier identified and prevented.

Keywords: aftercare, foster care, young adults or adolescents, independence, experience of support.

1. JOHDANTO

Nuoren itsenäistyminen on siirtymävaihe, jossa aikaisemmasta todellisuudesta ja entisestä identiteetistä pitää päästä irti ennen kuin itsenäistyminen on kokonaisuudessaan tapahtunut. Tämä siirtymäaikakausi koettelee nuoren hyvinvointia. Se aiheuttaa hämmennystä, ahdistuneisuutta, epäselvyyttä ja epävarmuutta. Vaiheeseen liittyy luopumisen tuskaa ja se aiheuttaa surua nuorelle. Vähän aikaa etsittyään uutta suuntaa elämälleen niin sanotulla neutraalilla välivyöhykkeellä, nuori yleensä pystyy saamaan uuden suunnan elämälleen. (Dima & Skehill 2011.) Nuoruuteen liittyy merkittävä kognitiivinen, psykologinen, fyysinen ja sosiaalinen kehityskausi, jolloin tapahtuu nuoren ajattelussa ja käyttäytymisessä paljon muutoksia, joiden jälkeen nuori pystyy toimimaan itsenäisesti ja aikuisuuteen sopivalla tavalla (Sinkkonen & Kyttälä 2015).

Jälkihuollon piirissä olevat nuoret ovat täysi-ikäisiä ja he saavat yksilöllistä apua ja tukea omaan itsenäistymiseensä. Heille tarjotaan taloudellisen ja materiaalisen tuen lisäksi keskusteluapua ja asiakaslähtöistä tukea. Käytännössä kuitenkin nuoret eivät useinkaan tiedä jälkihuollon tarkoitusta ja omia oikeuksiaan. (Heinonen 2016.) Sosiaalihuoltolain pykälän 76 § mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä jälkihuoltoa nuorelle tai lapselle, jonka kodin ulkopuolinen sijoitus on kestänyt vähintään puoli vuotta ja on kohdistunut yksin lapseen. Jälkihuollon päättyessä sosiaalityöntekijän on suotavaa laatia yhdessä nuoren kanssa suunnitelma, johon kirjataan jälkihuollon päättymisen jälkeen nuoren käytettävissä olevat palvelut ja tukitoimet. Kunnan on mahdollisimman pian korjattava nuoren asumisoloihin liittyvät puutteet, järjestettävä asunto sekä taloudellinen tuki, jos nuorella itsellään ei ole näihin riittäviä tuloja. Jälkihuollon järjestämisvelvollisuus päättyy viimeistään sinä vuonna, kun nuori täyttää 21 vuotta. Sosiaalihuollosta vastaava toimielin saa päättää siitä, missä kohtaa itsenäistymisprosessissa olevalle nuorelle maksetaan itsenäistymisvaroja (THL 2018, lastensuojelulaki 2007.) Vaikka Irlannissa tehdyn tutkimuksen mukaan lasten ja nuorten osallistuminen omaan jälkihoitoonsa pidetään kansainvälisesti parhaana käytäntönä, niin kuitenkin asiakkaiden osallistuminen aiheuttaa edelleen haasteita heitä hoitavalle sosiaalityöntekijöille. Jälkihuolto saattaa jäädä vain yhdeksi tapahtumaksi tai kokoukseksi, eikä siitä muodostu toivottua jatkuvaa prosessia. (Glynn & Mayoc 2018.)

Jälkihuoltoa tarvitaan nykyään koko ajan enemmän. Vuonna 2017 lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli Suomessa 55 884 lasta ja nuorta. Samana vuonna sijoitettiin kiireellisesti 4081 lasta ja lastensuojeluilmoitus tehtiin 76116 lapsesta. Lasten sijoittaminen lisääntyi kolme

prosenttia edellisestä vuodesta ja samoin tehdyt lastensuojeluilmoitukset 15 prosenttia. Kodin ulkopuolelle oli sijoitettu vuonna 2017 jopa 15273 alle 18-vuotiaita nuorta. (THL 2018.) Lastensuojelusta lähtevät nuoret eivät voi kokea samalla tavalla asteittain aikuisuuteen siirtymistä, kuten biologisten vanhempien luota lähtevät. He eivät saa samalla tavalla emotionaalista, sosiaalista ja taloudellista tukea kuin omilta biologisilta vanhemmilta olisi voinut saada kotoa lähtiessään (Paulsen & Berg 2016.) Häggman- Laitilan työryhmän (2018) tekemän kirjallisuuskatsauksen mukaan nuorten onnistunut siirtyminen aikuiselämään riippuu aiemmista kokemuksista ja nuorten kohtaamista haasteista. Onnistumiseen vaikuttavat nuoren vastaanottama tuki, hyvä vuorovaikutussuhde muiden ihmisten kanssa ja omien henkilökohtaisten vahvuuksien tunnistaminen. Vähäinen tai puutteellinen tuki siirtymäprosessissa lisää sosiaalisen syrjäytymisen, asunnottomuuden, työttömyyden, alhaisemman koulutuksen, taloudellisten vaikeuksien ja käyttäytymishäiriöiden riskiä. Jälkihuollon negatiivisia korrelaatioita on aika paljon tutkittu, mutta vähemmän tiedetään niistä positiivista tekijöistä, joilla nuoria on autettu onnistuneesti siirtymään itsenäiseen elämään (Kisely ym. 2008).

Tämä pro gradu liittyy osaksi pääkaupunkiseudulla tapahtuvaa jälkihuoltonuoriin kohdistuvaa tutkimushanketta. Hanke on toteutettu yhteistyössä Itä-Suomen yliopiston hoitotieteen laitoksen ja Helsingin yliopiston sosiaalitieteen laitoksen ja Soccan Heikki Waris instituutin kanssa. Tämän tutkimuksen tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää jälkihuollossa olevien nuorten tehokkaampaan tukemiseen itsenäistymisvaiheessa.

2. JÄLKIHUOLLOSSA OLEVAT NUORET

2.1 Jälkihuolto Suomessa ja muissa Pohjoismaissa

Suomessa jälkihuollon ikäraja on 21 vuotta ja jälkihuollon palveluja on järjestettävä, kun huostaanottoaika päättyy. Norjassa ja Tanskassa lastensuojeluasiakkaana ollut nuori on jälkihuollon piirissä aina 23-vuotiaaksi asti. Tanskassa lain mukaan nuoria pitää tukea. Siellä sosiaalityöntekijän pitäisi pitää kokous nuoren ollessa 17,5-vuotias hänen jälkihuoltoon siirtymisestään. Ruotsissa ei ole käytössä lakia nuorille suunnatuista tukitoimista ja nuoren pitäisi itse anoa tukea täytettyään 18 vuotta. Norjassa lastensuojelun asiakkaille ei tarjota erityispalveluita vaan he saavat samat palvelut kuin muutkin valtion asukkaat. Palveluita ovat muun muassa tuettu asuminen, taloudellinen tuki, harrastusten, koulutuksen tai työn tukeminen ja konsultointipalvelut. Kaikissa edellä mainituissa maissa jälkihuoltopalvelujen saatavuus riippuu kunnasta, sosiaalityöntekijöistä ja nuoresta itsestään eli siitä miten hyvin hän osaa vaatia palveluja itselleen (Heino 2014.)

Suomessa jälkihuoltopalvelujärjestelmä koostuu nuoren kasvua ja kehitystä tukevista palveluista, joilla pyritään edistämään nuorten ja heidän vanhempiensa hyvinvointia ja huolehditaan samalla, että nuorten fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset kasvuolot olisivat mahdollisimman suotuisia. (Lastensuojelulaki 8§, Finlex.)

2.2. Kirjallisuushaku ja mukaan valitut artikkelit

Tiedonhaku suunnattiin terveys- ja sosiaalitieteen tietokantoihin. Aiheeseen sopivia artikkeleita etsittiin CINAHL, Pubmed, Scopus ja PsycInfo tietokannoista. Koehakuja tehtiin useammalla hakusanalla ja lausekkeella. Hakusanoissa keskeisiä olivat jälkihuollossa olevat nuoret ja heidän valmiudet, haasteet ja saatu tuki. Hakulausekkeina käytettiin montaa eri vaihtoehtoa, jotta kaikki aiheisiin sopivat tutkimukset saatiin mukaan. Kaikissa haun rajauksina olivat kymmenen vuotta (2008-2018), Human, suomen ja englannin kieli ja vertaisarvioitut eli ”peer reviewed”-tutkimukset. Suomenkielisiä tutkimuksia etsittiin muuan muussa Medic-tietokannasta, ekirjaston ”kansainväliset artikkelit” osiosta ja manuaalihauulla internetin google scholar-hakukoneella. Tiedonhaun poissulkukriteereinä olivat 1) aihe ei käsitellyt jälkihuollossa olevia nuoria, 2) artikkeli ei ollut tutkimusartikkeli, 3) aihe ei käsitellyt haasteisiin, omiin kokemuksiin, toiveisiin, saatuun tukeen tai nuoren arjenhallintaan liittyviä asioita 4) aineiston kokotekstiä ei ollut saatavilla. (Liite 2.)

Mukaan valikoitui 18 tutkimusartikkeleita. Ne kuvaavat nuorten huolenaiheita ja tuen tarpeita ja jo saatua tukea, jotka liittyivät psyykkiseen hyvinvointiin ja arjessa selviytymiseen. Artikkelit esitellään liitteessä 3 taulukon muodossa.

Tutkimuksista kaksi oli australialaista, neljä englantilaista, kaksi hollantilaista, kaksi irlantilaista, kaksi israelilaista, yksi ruotsalainen, kaksi suomalaista ja kolme yhdysvaltalaisista tutkimusta. Osallistujia tutkimuksissa oli yhteensä 943 nuorta. Australiassa toteutetut tutkimukset olivat kirjallisuuskatsaus nuorille vuosina 1989- 2008 tarjotuista palveluista sekä haastatteluilla vertailtu nuorten kokemuksia ennen ja jälkeen jälkihuollon palvelujen käytön. Englannissa oli tehty puolistrukturoitu syvähaastattelu neljälle eri ryhmälle sekä oli tehty yksilöllisellä haastattelulla, narratiivisella analyysillä ja rekisteri- menetelmällä. Hollannissa oli tehty laadullista seuranta- ja case analyysia. Irlannissa oli tehty yhdistettyä laadullista haastattelututkimusta ja analyysiä kahden eri alueen jälkihuollossa oleville nuorille sekä oli haastateltu. Israelissa oli tehty puhelimitse haastattelua vuoden päästä jälkihuollon piiristä lähteneille nuorille puolistrukturoiduilla ja avoimilla kysymyksillä sekä kirjallisuuskatsaus, jossa oli tutkittu nuorille tarjottuja jälkihuollonpalveluja vuosina 1989- 2008. Ruotsissa oli käytetty puolistrukturoitua haastattelua jälkihuollon päättymisvaiheessa sekä uudelleen kuusi- yhdeksän kuukautta myöhemmin.

Suomessa oli lähetetty sähköpostitse kysely vuosina 1997- 2005 Helsingin kaupungin sosiaalihuollossa olleille nuorille sekä avoimilla kysymyksillä oli nuorilta selvitetty kahden eri asuinalueen jälkihuoltopalvelujen saatavuutta. Yhdysvalloissa oli tehty viiden vuoden seurantatutkimusta haastattelemalla ja tarkkailemalla nuoria sekä laadullista tutkimusta tarkkailemalla ja haastattelemalla kuuden nuoren ryhmää jälkihuollon päättymistilanteessa sekä vuoden kestävää laadullista (teemakohtaista sisällön analyysia) seurantatutkimusta neljän eri ryhmän näkökulmista, jossa tarjottiin nuorille päihderiippuvuutta vähentävää interventiota. Tutkimuksissa oli kaiken kaikkiaan käytetty kolmessa seurantatutkimusta, yhdeksässä oli käytetty erilaisia haastattelumenetelmiä, kahdessa oli tehty kirjallisuuskatsaus, kahdessa oli käytetty kyselymenetelmää ja kahdessa analyysimenetelmää.

2.3. Itsenäistymisen valmiudet

Vahva itsetunto näyttää suojaavan nuorten fyysisessä ja henkisessä terveydentilassa. Itsetunto voi vaikuttaa suoraan nuoren hyvinvointiin. Vaikka nuoruus on tärkeä vaihe, jolloin itsetunto muotoutuu. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että se olisi valmis ja muuttumaton, vaan se on altis muutoksille ja sitä pystyy muuttamaan. Itsetunnon kehitys jatkuu koko elämän kestävässä

prosessina. Itsetuntoon liittyy osana kyvykkyys, jolla uusia aikuisuuden rooleja omaksutaan ja hallitaan. (Barendregt ym. 2014, Kiviruusu 2017.) Hyvällä itseluottamuksella ja itsetunnolla nuori onnistuu ilmaisemaan itseään ihmissuhteissaan sekä luomaan uusia kontakteja sekä pystyy toimimaan muiden ihmisten kanssa. Huono itseluottamus voi johtaa yksilön eristäytymiseen sekä siihen, ettei hän pysty riittävästi puolustamaan oikeuksiaan. (Ali- Haydar ym. 2010.) Alhaisempi itsetunto saattaa ennakoita ongelmia ja itsemurha-ajatuksia. Nuorilla, joilla on heikentynyt fyysinen ja psyykinen terveys näyttää suuntaavan aikuisiällä rikolliseen käyttäytymiseen. (Barendregt & muut, 2014.) Vaikka nuorten lyhyen aikavälin odotuksissa on havaittu selvää huolestuneisuutta, pitkän aikavälin odotukset näyttivät olevan lähinnä positiivisia näkemyksiä tulevaisuudesta (Bengtsson, Sjöblom & Öberg 2017). Vaikka nuorella näyttäisi olevan hyvät perhesuhteet tukemassa siirtymävaiheessa, näissäkin tapauksissa sosiaalityöntekijän pitäisi tehdä ennakkoluuloton arviointi nuoren vahvuuksista sekä avuntarpeesta. Vaikka pääosin nuorille ovat sukulaissuhteet tärkeitä, joskus perhesuhteet saattavat tuoda mukanaan vain vaikeuksia. (Coyle & Pinkerton 2012.)

Nuoret, jotka ovat siirtymässä itsenäiseen elämään tuetusta ja turvatusta asumisesta, ovat väistämättä yksi yhteiskunnan haavoittuvimmista ja heikoimmassa asemassa olevista ryhmistä. Vielä aikuisenakin he saattavat kokea useita haittoja heidän aikaisemmista kokemistaan väärinkäytöksistä, laiminlyönneistä ja kielteisistä kokemuksista. Useimpiin nuoriin verrattuna heillä on erityisiä vaikeuksia päästä koulutukseen tai työhön. Heillä on enemmän asumiseen liittyviä ongelmia ja heidän syrjäytymisensä todennäköisyys myöhemmässä elämässä voi olla suurempi. (Mendes 2009, Häggman- Laitila, Salokekkilä, Satka, Toivonen, Kekolahti & Ryyänen, 2019). Australian syrjäseudulla tehdyn tutkimuksen mukaan (Mendes 2012) saatiin hyviä kokemuksia siitä, kun jälkihuolto-ohjelmassa keskityttiin nuorten käytännön tarpeisiin, kuten suhteiden uudelleen luomiseen perheen kanssa, ajokortin ja auton hankintaan sekä tarjottiin apua oikeudellisissa kysymyksissä. Tarjotulla kohdennetulla avulla saatiin estettyä nuorten työttömyyttä, eristäytymistä ja yksinäisyyttä.

Nuorten avuntarve vaihtelee ja nuorille tarjottu hoito ja palvelu on hajallaan. Palvelujen tarjoajilla ovat erilaiset näkemykset nuorille suunnatuista hyödyllisistä palveluista sekä hoidon jatkuvuudesta. (Naert, Roose, Rapp & Vanderplasschen, 2017.) Yksittäisten nuorten auttamisen mahdollisuudet saattavat kaventua erilaisten sektori- ja palvelujärjestelmätasojen esteiden vuoksi. Viranomaisten välistä yhteistyötä vaikeuttavat salassapitovelvollisuudet sekä toisistaan poikkeavat toimintakulttuurit. Työntekijät eivät kykene vastaamaan tarvittavalla tuella ja

tarkoituksen mukaisella tavalla. Tähän syinä nähdään usein kiire ja puutteelliset resurssit. Palvelujärjestelmätasolla ongelmana ovat ulko- ja sisäringeille erottautuvat toiminnot, joiden välisiä suhteita ei riittävästi tiedosteta. Ulkoringillä viranomaistoimijat päättävät suoraan tai epäsuorasti nuorten useista perusturvaetuksista ja peruspalveluista. He toimivat ikään kuin portinvartijoina, sillä heillä on valta ohjata asiakas eteenpäin tai torjua avuntarpeessa olijan. Sisäringin toimijat edustavat erityispalveluja, joihin ei ilman ulkoringin lupaa pääse. Mikäli työntekijä ei tunne palvelujärjestelmän toimintaa ja omia toimintamahdollisuuksiaan, on nuorella suuri riski tulla torjutuksi ja hän saattaa jäädä sillä hetkellä ilman tarvitsemaansa apua. (Määttä & Keskitalo 2014.)

Nuoret suhtautuvat eri tavoin jälkihuollon päättymiseen. Toiset nuoret suhtautuvat rauhallisesti ja luonnollisesti ollen tietoisia siitä, että jonain päivänä on poistuttava tuetusta ympäristöstä itsenäiseen elämään. Toisille nuorille tulee ahdistuksenomaisia tai jopa kielteisiä tunteita, sillä he olisivat halunneet vielä jäädä jälkihuoltoon pidemmäksi aikaa. He eivät ole vielä tottuneet päättymisajatukseen ja tunnistivat, etteivät ole vielä tarpeeksi valmiita itsenäistymään. He kokevat tuen päättymisen ikään kuin hylkäämiseenä. Tutkimuksessa todettiin myös, että nuorten mielestä olisi tärkeää korostaa sosiaalityöntekijöille nuorten omaa osallistumisen tärkeyttä sosiaaliseen- että psykologiseen siirtymiseen. Pitkään huostassa olleilla nuorilla irrottautuminen tällaisesta lähes perheen omaisesta suhteesta on henkisesti vaikeampaa ja he tarvitsevat selkeästi enemmän henkistä tukea siirtymän onnistumiseksi. (Dima & Skehill 2011.) Yhdysvaltalaisen tutkimuksen mukaan nuorilla pitäisi olla palveluja, jotka lisäävät valmiutta itsenäiseen elämään. Tällaisia palveluja voisivat olla koulutukseen, työllisyyteen, asumiseen ja siirtymäkauteen liittyviä. Lisäksi nuoria pitäisi kannustaa ylläpitämään pitkäaikaisia suhteita omiin kasvatukseen vanhempiin sekä muihin tukea antaviin aikuisiin, jolloin olisi turvallinen paikka asua vaikeinakin aikoina. (Rosenwald ym.2013.)

Israelilaisesta jälkihuollosta lähteneet nuoret toivat haastattelussaan esiin positiivisia ja negatiivisia asioita sekä siirtymävaiheen vaikeudet. Vanhasta asetelmasta piti pystyä mukautumaan uudenlaiseen toimintaympäristöön ja samaan aikaan saattoi olla taloudellisia ongelmia, epävakait suhteet vanhempiin ja erilaisista syistä johtuvaa sosiaalista eristäytymistä. Kolmasosa näistä nuorista ilmoitti, etteivät he olleet saaneet tukea tuona aikana ollenkaan tai vain vähän. (Sulimani- Aidan 2014.) Jälkihuoltotilanteissa nuorilla on suurempi riski alkoholinkäyttöön ja päihteidenkäytön häiriöihin. Yhdysvaltalaisen tutkimuksen (Salazar ym. 2018) tarkoituksena oli päihteidenkäytön esto-ohjelmassa pyrkiä luomaan aito ja empaattinen

luottamussuhde nuoreen. Ohjelmalla parannettiin nuoren itsemääräämisoikeutta sekä vältettiin nuoren leimautumista, traumatisoitumista ja medikalisoitumista. Nuoria pyrittiin mahdollisimman paljon osallistamaan omien palvelujen kehittämiseen. Heille tarjottiin tietoa ja käyttämismalleja, joilla he voivat auttaa itseään ja tukea myös samalla muita nuoria. Jälkihuolto toimii myös niin ikään viimeisen mahdollisuuden roolissa, jossa nuoren lapsuuden traumatisoituneita kokemuksia voidaan kuunnella ja käsitellä niitä niin, että tapahtuneet asiat voidaan hyväksyä ja niistä voidaan päästä yli. Nuoria olisi hyvä myös ymmärtää, miksi heidän on vaikea luottaa ihmisiin ja ottaa apua vastaan. Nuoren resilienssiä voidaan lisätä keskustelemalla hänen kanssaan mieltä painavista asioista. (Schofield ym. 2017.)

2.4. Itsenäistymisen haasteet

Lähes aikuiset nuoret odottavat jo kovin siirtymistä aikuiseen elämään, sillä siihen liittyy vapaus, oma asunto, ajokortin ja työn hankkiminen. (Liabo ym. 2017.) Nuorilla on yhtä aikaa lyhyemmän ajan sekä pidemmän ajanjakson haasteita. Lyhytaikaisiksi haasteikseen nuoret ilmoittivat epävarmuustekijät jokapäiväisessä elämässään, jopa pelon, kun he jättävät hoidon taakseen. Toisaalta he kokivat helpotusta, kun he pääsivät eroon sosiaalipalveluista. (Bengtsson ym.2017.) Jälkihuollon nuorilla on vähemmän henkilökohtaista ja sosiaalista omaisuutta, mikä saattaa rajoittaa heidän mahdollisuuksiaan ja tavoitteitaan tulevaisuudessa. Heidän on vaikeampi hahmottaa omia tulevaisuuden suunnitelmiaan. Heidän sosiaalisia suhteitaan ja siteitään pitäisi vahvistaa ja solmia mahdollisuuksien mukaan uusia positiivisia suhteita sekä tukea nuoria tulevaisuutensa suunnittelussa. (Sulimani- Aidan 2017.) Nuoret asettivat etusijalle asumisolosuhteensa, taloudellisen tuen ja koulutuksen ennemmin kuin oman terveytensä. Lisäksi he toivoivat, että he voisivat ottaa yhteyttä ammattilaisiin nopeasti avuntarpeen hetkellä sekä heidän asioitaan hoitavat ammattilaiset voisivat tehdä enemmän yhteistyötä keskenään ja joustaa asioissa ja tapaamisajoissa heidän edukseen. (Liabo ym. 2017.)

2.5. Nuorten kokemukset saadusta tuesta ja tuen muodot

Siirtymäprosessi on monimutkainen jälkihuollon piiristä itsenäiseen aikuisuuteen. Tätä siirtymää pitäisi pyrkiä paremmin ymmärtämään ja suunnittelemaan ja siihen olisi hyvä ottaa nuorten oma mielipide mukaan. (Bengtsson, Sjöblom & Öberg 2017.) Sinkkosen ja Kyttälän (2015) tekemän tutkimuksen mukaan nuoret eivät ole mielestään saaneet paljoa tukea arkielämässä tarvittavien taitojen hankkimiseen, kuten taloudellisten, työllistymiseen tai terveydenhoito- asioiden hallintaan tai omien elinolosuhteidensa suunnitteluun. Sukupuolten välillä on eroja. Pojilla oli jonkin verran positiivisempi kokemus nuorten tukiasumismuodosta

kuin tytöillä. Hollantilaisessa tutkimuksessa havaittiin, että nuoren henkilökohtaisesti valitsemansa mentorin (YIM) hyödyntämisestä oli hyötyä. Nuori valitsi mentorinsa oman tarpeen mukaan. Kuusikymmentäyksi prosenttia heistä valitsi emotionaalisen tukijan, 21 prosenttia valitsi asioihin ja käytäntöön keskittyneen tukijan sekä 18 prosenttia valitsi ohjaavan ja neuvovan tukijan. Mentorointijakson aikana perheiden omia sosiaalisia verkostoja hyödynnettiin. Nuorelle lisättiin yhteistyötä ja vapaa-aikaa itselle tärkeiden aikuisten kanssa. Nuoren tarpeen mukaan mentori auttoi itsenäistymään tukemalla nuoren päätöksiä ja esittämällä mielipiteitään. He auttoivat kotiin palaamisessa osallistumalla vanhempien kanssa käytäviin keskusteluihin, jotta nuoren kanssa päästiin yhteisymmärrykseen siitä, miten samassa taloudessa voidaan asua jatkossa. Epävirallisena mentorina toimi oma sukulainen, naapuri tai ystävä, jota nuoret pitivät luotettavana. (Dam van ym. 2017.) (Barendregt ym. tutkivat (2015) miten vaikeaa psykiatrista ongelmaa sairastavien nuorten yleinen hyvinvointi ja itsetunto kehittyivät myönteisesti turvallisessa ja rauhallisessa asuntolassa, jossa erityisesti tuettiin parantamaan selviytymisvalmiuksia ja täytettiin nuorten tarpeita ja panostettiin hyvinvointiin. Wrightin (2010) tekemän tutkimuksen mukaan nuoret saivat antaa palautetta palveluntarjoajille sekä muille aikuisille kokemuksistaan jälkihuollon palveluista. Tutkimuksen mukaan, palautteen antamisen mahdollisuus lisäsi nuorten resilienssiä ja vastustuskykyä. He pystyivät sietämään paremmin kokemiaan vääryyksiä sekä unohtamaan huonoja kokemuksiaan. Heidän elämäkatsomuksensa, itsemääräämisoikeutensa ja itsetuntonsa kohentuivat sekä heidän kokemansa eristyneisyys, voimattomuus ja apatia vähenivät.

Romaniassa tehdyn tutkimuksen mukaan (Dima & Skehill 2011) sosiaalityöntekijöiden pitäisi kuunnella jälkihuollossa olevia nuoria enemmän, jotta he voisivat ymmärtää nuoria paremmin ja auttaa heitä paremmin alkuun itsenäistymisen hetkellä. Jälkihuollon tuki on ratkaisevan tärkeä nuoren itsenäistymisvaiheen aikana, sillä silloin nuori etsii uusia vaihtoehtoja ja opettelee uusia rooleja ja tarvitsee samalla taustakseen turvallisuuden tunnetta. Bridges- mallin mukaan tukea poistetaan asteittain asumiseen, taloudelliseen tukeen, uraohjaukseen, neuvontaan sekä itsenäisten taitojen opetukseen. Malli varmistaa pehmeämmän ja sujuvamman siirtymisen itsenäiseen elämään. Bridges- malli on hyödyllinen ja selittävä malli, jonka avulla voidaan ymmärtää, miten siirtyminen tapahtuu ja miten palveluilla voisi puuttua ja tukea siirtymävaiheessa jälkihuollon nuoria.

Englantilaisessa tutkimuksessa todettiin, että jälkihuollon nuoria on tutkittu lähinnä työllisyyteen ja asumiseen liittyen ja harvemmin on keskitytty nuorten mielenterveyteen

liittyviin kysymyksiin sekä heidän hyvinvoinnin tarpeisiin. Nuorille nämä käsitteetkin saattavat olla jo monimutkaisia ja epäselviä. Sen vuoksi tarvittaisiin lisää perusteellista ja pitkäaikaista tutkimusta mielenterveyden tarpeista, jotta niihin voitaisiin kohdentaa paremmin tukea siirtymäkaudelle. Tarvitaan vahvaan näyttöön perustuvaa mielenterveystukea, joka perustuu nuorten omiin mielipiteisiin. Sekä selkeämpää viestintää ja vahvempaa yhteistyötä eri ammattilaisten ja virastojen välillä. Tällä hetkellä järjestelmärakenteet ovat monimutkaisia, palvelujensaantirajat ovat erilaisia ja joskus jopa mielivaltaisia. Tarjottavia palveluja rajoittavat erilaiset rahoitussäännöt sekä toimintaprosessien vaihtelu. (Sims ym. 2017, Naert, ym.2017.)

3. TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän pro gradu tutkimuksen tarkoituksena on kuvata lastensuojelun jälkihuollon nuorten valmiuksia ja haasteita itsenäistymisessä sekä kokemuksia saadusta tuesta.

Tavoitteena on hyödyntää tutkimuksen tuloksia jälkihuollon kehittämisessä. Nuorten osallisuutta omiin asioihinsa ja päätöksiinsä pitäisi vahvistaa siten, että terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet tulevat kokonaisvaltaisesti huomioituksi. (Häggman- Laitila ym. 2015.)

Tämän pro - gradutyö kohdistuu seuraaviin tutkimuskysymyksiin

1. Millaisia ovat jälkihuollossa olevien nuorten valmiudet ja voimavarat?
2. Millaisia ovat jälkihuollossa olevien nuorten itsenäistymiseen liittyvät haasteet?
3. Millaisia kokemuksia jälkihuollon nuorilla on saaduista tukipalveluista?

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämän tutkimuksen lähestymistapa on laadullinen, koska tässä kuvataan jälkihuollossa olleiden nuorten itsenäistymiseen liittyviä haasteita, omia valmiuksia ja kokemuksia saadusta tukipalveluista

4.1 Aineiston kuvaus

Tämä pro gradu on osa laajempaa tutkimushanketta. Tutkimushanke on ollut kaksivaiheinen. Tutkimus on toteutettu pääkaupunkiseudulle nuorten sosiaalityön jälkihuollon sosiaalityössä sekä jälkihuollon tukiasuntotoiminnassa. Ensimmäinen vaihe toteutettiin vuosina 2015- 2016. asiakirja-analyysinä. Toinen vaihe vuosina 2016- 2017. Tutkimushankkeen toisessa vaiheessa kuvataan jälkihuollossa olevien nuorten siirtymisvaihetta itsenäiseen elämään. Kokemuksia osallisuudesta sekä työntekijöiden että asiakkaina olevien nuorten näkemyksiä moniammatillisen työn tehostamistarpeista. Samalla arvioidaan millaisilla yhteistyömuodoilla ja johtamisjärjestelyillä voidaan tukea kumppanuutta jälkihuoltoon nuorten ja moniammatillisesti toimivien tiimien kesken. Tämä pro gradu- tutkimus liittyy tutkimuksen toiseen vaiheeseen. Nuoria on teemahaastateltu 2016 loppuvuoden aikana 17 jälkihuollossa olevaa nuorta iältään 17-20 vuotiaita. Teemat oli annettu etukäteen haastateltaville. Aihekokonaisuudet olivat terveydentila, psykososiaalinen hyvinvointi ja tuen tarpeet, itsenäistä asumista tukevien palveluiden saanti sekä osallisuus omissa palveluissa (Liite 3). Haastattelijana oli toiminut hoitotyönammattilainen ja hänellä oli työkokemusta mielenterveystyöstä sekä asiakastyöstä nuorten parissa. Hän oli käynyt läpi ennalta tutkimushankkeen tutkijoiden kanssa haastattelun kulkua. Haastattelukysymykset oli pilotoitu syyskuussa 2016 etukäteen kahdella lastensuojelun jälkihuollon kokemusasiantuntijalla. Jonka jälkeen haastattelurunkoon tehtiin pieniä muutoksia. Haastattelut oli nauhoitettu ja litteroitu syksyn 2016 aikana. Nuorilta saatiin kirjalliset tietoon perustuvat suostumukset. (Kaasinen 2019.)

4.2 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Haastatteluista oli kertynyt litteroituna yhteensä 420 sivua materiaalia rivivälillä 1,5 ja fonttikoolla 12 kirjoitettuna. Luin valmiiksi litteroituja tutkimushaastatteluja läpi useaan kertaan huolellisesti ja hain asiayhteyksiä, joita nuorten ilmaisuissa esiintyi toistuvasti. Jäsentyminen tuntui alkuun vaikealta, joten siirryin poimimaan vastauksia ja ryhmittelemään niitä tutkimuskysymysten mukaan erilleen kolmeen eri ryhmään, jotka olivat nuorten valmiudet, haasteet ja saatu tuki. Nämä ryhmät kävin erikseen läpi ja ryhmittelin nuorten samansisältöisiä sekä erisisältöisiä

alkuperäisilmauksia samoihin ryhmiin. Näistä sain muodostettua asiakokonaisuuksia, joista muodostui analyysin alakategoriat. Näitä alakategorioita yhdistelemällä lopulta tunnistin samanlaisuuksien ja erilaisuuksien mukaan aiheille nousevat pääteemat, joista muodostuivat yläkategoriat. Näin sain muodostettua kolmea aiheetta kuvaavat taulukot. Halusin rajata tarkoituksella entiseen elämään liittyvät vastaukset pois ja aloitin kuvaamalla tämänhetkistä tilannetta vain yleisellä tasolla entiseen elämäntilanteeseen verrattuna.

5. TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Haastateltavien taustatiedot ja arvio elämäntilanteesta

Haastateltuja nuoria oli 17 ja he olivat iältään 17- 20- vuotiaita. Heistä omillaan asui kuusi nuorta, kolme nuorta asui tukiasunnossa, yksi nuori asui lapsensa kanssa, kolme nuorta yhdessä äitinsä kanssa, kolme nuorta parisuhteessa ja yksi nuori yhteisöhoitoasuntolassa. Haastatelluista nuorista 12 opiskeli lukiossa tai ammattitutkintoa. Kaksi opiskelunsa keskeyttäneitä aikoi jatkaa opiskelua heti äitiyslomansa jälkeen ja kaksi nuorta vielä mietti vaihtoehtoja elämänsä suhteen.

Haastatelluista 12 ilmoitti elämäntilanteensa olevan hyvän tällä hetkellä. Yleisimmät lausahdukset nuorilla olivat ” Tällä hetkellä ihan hyvä”. Tasottunu paljon siitä, mitä se on ollu”, ” Aika tasanen, käyn koulu ja perheen kaa oon tekemisis paljo”, ”Ei mitään ihmeellistä”. Yksi näistä nuorista oli raskaana, toinen asui pienen lapsensa kanssa kahdestaan. Ne nuoret, jotka eivät olleet täysin tyytyväisiä elämäntilanteeseensa, ilmaisivat olevansa huolissaan tulevasta muutosta, työnsaannista, päihteettömänä pysymisestään ja mielekkään toiminnan löytämisestä. Negatiivisesti elämäänsä suhtautuva nuori myönsi, ettei tee tällä hetkellä mitään, ei opiskele eikä ole töissä, mutta epäili syyn johtuvan vaan itsestään, kun ei pysty olemaan aloillaan. Aikaisempaan elämäntilanteeseen verrattuna, nykyinen tilanne oli monen nuoren mielestä selvästi parempi.

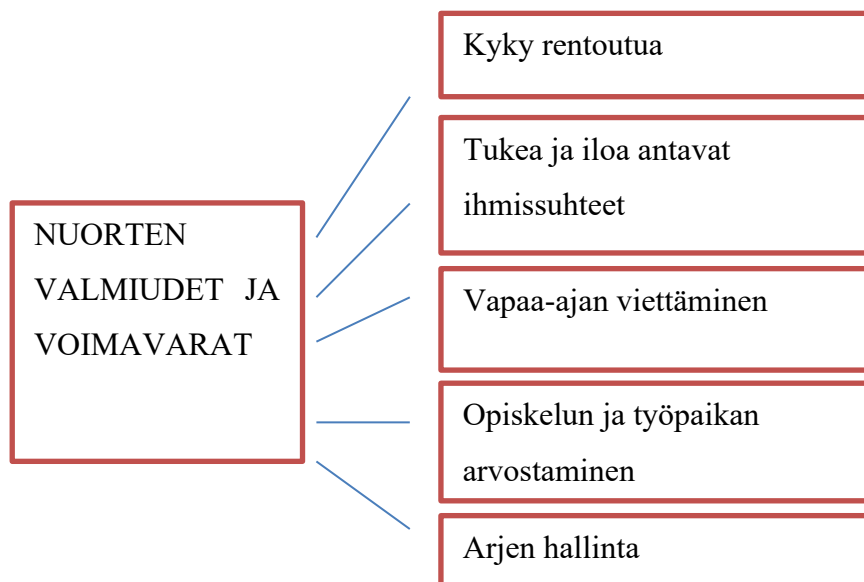
”Jos mä en ois menny silloin jossain vaiheessa sinne lastenkotiin, niin mul ois paljon huonommin asiat”

” koko nuoruus oli iha helvettii”

He olivat tyytyväisiä, että olivat uskaltaneet tehdä elämässään muutoksen. Heillä oli lapsuudenkodissa ollut väkivaltaa ja runsasta alkoholin käyttöä.

5.2 Nuorten valmiudet ja voimavarat

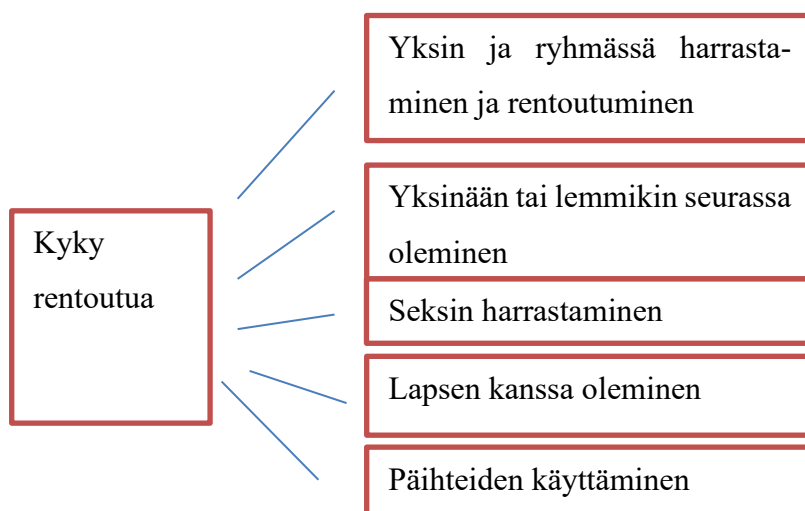
Nuorten valmiudet ja voimavarat koostuivat kyvystä rentoutua, tukea ja iloa antavista ihmissuhteista, vapaa-ajan viettämisestä, opiskelun ja työpaikan arvostamisesta ja arjen hallinnasta. (Kuvio 1)

Kuvio 1. Nuorten valmiudet ja voimavarat

5.2.1 Kyky rentoutua

Tähän liittyivät yksin ja ryhmässä harrastaminen ja rentoutuminen, yksinään tai lemmikin seurassa oleminen, seksin harrastaminen, lapsen kanssa oleminen sekä päihteiden käyttäminen. (Kuvio2)

Kuvio 2. Kyky rentoutua

Nuoret rentoutuivat käymällä kahvilla, ostoksilla, lenkillä ja elokuvissa ystäviensä kanssa. Nuoret mainitsivat rentoutumiskeinoikseen meditoinnin, piirtämisen, kirjoittamisen, pelaamisen tietokoneella sekä sarjojen katsomisen netistä tai televisiosta. Useimmat nuoret kykenivät rentoutumaan yksinään lukemalla kirjaa tai kuuntelemalla musiikkia. Rikosdekkareita lukemalla he saivat keskittymisen pysymään kirjassa, niin samalla rentoutui huomaamatta. Yksinäisiä kotimatkoja koulusta hyödynnettiin pelaamalla esim. Pok`emonia ja sillä saatiin poistettua tai vähennettyä ärtymys- ja jännitystilaa. Television katselusta moni sai apua rentoutumiseen.

” Just jotain tyhmää komediaa, jotain simpsonia”,

” Kaikki oikeestaan sellane mikä toteutuu yksin, et saa kerättyä omii ajatuksii, kun katselee vain jotain itekseen”.

Ilmeisesti muutamat nuoret olivat tottuneet olemaan paljon yksinään, sillä moni heistä kertoi saavansa voimia menemällä yksin ulos kävelylenkille tai shoppailemalla yksinään kaupungilla. Osa nuorista saattoi saada voimia vain paikallaan löhöilemällä, kun taas toiset nuoret sanoivat saavansa voimia harrastamalla jotakin fyysisempää kuten kuntosalilla käyntiä. Nuorille lemmikkieläimet olivat myös tärkeitä rentoutumisessa. Nuori saattoi saada riittävästi seuraa ja iloa omasta lemmikkikissasta tai koirasta. Nuori saattoi muistella jopa sairauden takia edesmennyttä koiraansa edelleenkin voimavarana.

” Se oli semmonen, joka piristi aina ja tuli lohduttaa, et se selkeesti vaistos aina, et jos sul oli vaik paha mieli, niin se oli siinä”.

Lapsen kanssa saatettiin rentoutua sohvalla istuen ja samalla herkkuja syöden. Pitkiä matkustamisaikoja myös hyödynnettiin rentoutumiseen. Linja-automatkoilla saatettiin kuunnella musiikkia ja se auttoi rentoutumaan isommankin ihmisjoukon keskellä.

” vaik onki ihmisjoukon keskellä, mut ei sitä ku se musiikki soi, nii ei sitä ajattele niit muit ihmisii”.

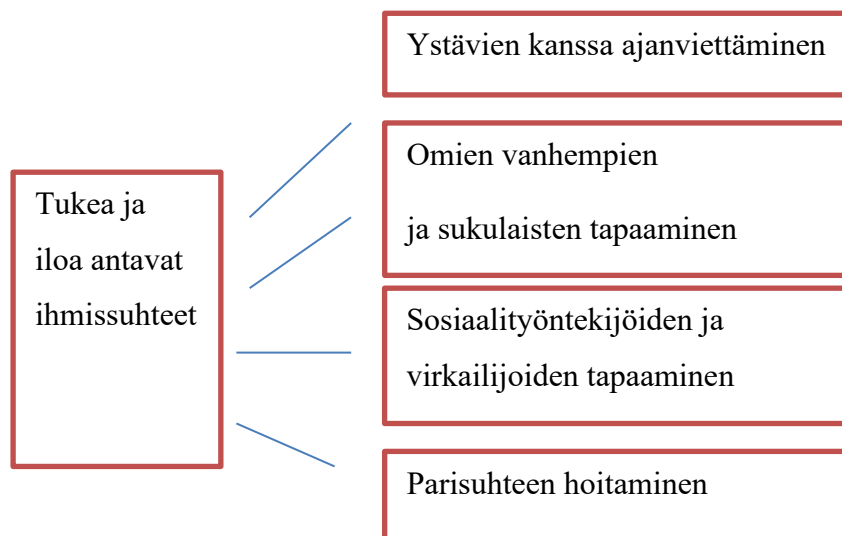
Rentoutuminen saatettiin mieltää myös yllättävän vaikeaksi. Siihen saatettiin tarvita tietynlaista musiikkia, läheistä kanssakäymistä tai päihteitä. Vain yksi nuori kertoi suoraan käyttävänsä huumeita rentoutuakseen ja voimavarakseen.

”Nykyään mulla on tosi vaikeeta löytää sitä täyttä rentoutumista enää, et välillä se saattaa onnistua leffamusiikin avulla”, Ainoa varmaan, miten mä saan sen täyden rentouden, nii on niinku seksin jälkeen, et se on niinku se”

”No käytän huumeita aika paljon, et se joo”, ” Oli vaan pakko vastata suoraan”. ”Suonensisäisesti joka päivä”.

5.2.2 Tukea ja iloa antavat ihmissuhteet

Tukea ja iloa antavat ystävien kanssa ajanviettäminen, omien vanhempien ja sukulaisten tapaaminen, sosiaalityöntekijöiden ja virkailijoiden tapaaminen sekä parisuhteen hoitaminen. (Kuvio 3)

Kuvio 3. Tukea ja iloa antavat ihmissuhteet.

Jälkihuollossa oleva nuori sai voimavaroja ja iloa soittamalla tai tapaamalla ystäviään, perheenjäseniä, kaverien lapsia tai poikakaveriaan. Joillekin nuorille ystävät olivat kaikki kaikessa ja he tunsivat, että ystäville voi avautua ihan kaikesta asiasta, jos oli huolia. Haastatelluilla nuorilla oli hyvin paljon läheisiäkin ystäviä, joiden kanssa viestiteltiin lähes päivittäin, puhuttiin puhelimesta pitkiä aikoja ja nähtiin useasti viikon aikana. Nuoret tunnustivat ystävien tärkeän merkityksen elämäntilanteessaan. Yksi nuori muisteli, miten ystävät olivat auttaneet häntä pakomatkan niin sanotun hatkan aikana monta vuotta. Haastatelluille nuorille oli tullut uusia kavereita ylä-asteelta ja lukiosta ja vertaistukiryhmästä.

”Ne on semmosii, ketkä mä oon tuntenu monta vuotta ja ketkä on auttanu mua hatkassa ja mä oon asunu siitteen kaa, et me ollaan silleen tosi läheisii”

”Ne on sellanen voivavara, mikä auttaa aina jaksamaan, vaikka olis huono päivä”

”Et pystyn kertomaan heille kaiken ja avautumaan, ni se just tuo semmosen hyvän olon”

Melkein kaikki haastateltavat nuoret olivat saaneet korjattua jälkihuollon aikana suhteensa vanhempiinsa tai välinsä joko vain äitiin tai isään. Moni vieraili viikoittain jomman kumman vanhempansa luona tai piti tiiviisti heihin yhteyttä puhelimitse. Muuan nuori kertoi, että kun oli muuttanut pois kotoa, niin oli lähentynyt äidin kanssa. He viettivät nykyään paljon aikaa yhdessä. Eräs nuori ilmoitti menevänsä isänsä luo aina yhdessä oman veljensä kanssa. Osa nuorista oli vähäisesti yhteydessä sukulaisiinsa. Nuori saattoi poikkeuksellisesti kertoa, että näki nykyään vain harvoin vanhempiaan, mutta ei kokenut tilanteesta olevan enää haittaa.

”Sen kaa yleensä jutellaan ja nauretaan kaikille asioille”

” Ei mua enää nykypäivän haittaa sillei, tai ei mua oo koskaan sillei haitannu, et mä en oo hirveen hyväis väleis” .

Vain yksi nuori kertoi vanhempiensa olevan narkomaaneja ja sen takia hän oli harvemmin yhteyksissä heihin. Muihin sisaruksiin ja sisarpuoliin olivat kaikilla haastateltavilla välit lähentyneet entisestään. Nuori saattoi pitää sisaruksiaan tai vain yhtä sisarustaan hyvin tärkeänä nykyään. Nuori oli saattanut lähentyä sisarukseensa monien vuosien jälkeen. Tästä todisteeksi eräs nuori oli saanut veljeltään henkilökohtaisen synttärivideo-onnittelun, joka oli vaikuttanut syvästi.

” Ja mun veli oli siinä heti sit ensimmäisenä. Sit siinä oli paljon meidän kavereita, jotka toivotteli hyvää syntymäpäivää, ja mä itkin ku vesiputous”.

Ne nuoret, jotka olivat olleet lapsena sijaisperheessä sijoitettuna, olivat tasaisin väliajoin sijaisvanhempiinsa yhteydessä. Muita sukulaisia kuten serkkuja ei nähty nykyään enää yhtä tärkeäksi kuin omia perheenjäseniä, vaikka monet nuoret olivat olleet lapsuudessa serkkujensa kanssa paljon tekemisissä. Moni nuori oli kiitollinen isovanhempien tekemästä työstä heidän parhaakseen lapsuuden aikana. Muutama nuori ilmoitti, ettei ystävillä ja perheellä ole sen

suurempaa merkitystä vaikka haluaisi. He olivat jo tottuneet vähäiseen kanssakäymiseen. Vanhempia kiinnosti olla enemmän omien lastensa kanssa tekemisessä, jos nämä olivat onnistuneet vähentämään päihteiden käyttöään ja pystyivät huolehtimaan nykyään paremmin asioistaan. Huomattavasti nuorempien sisarusten kanssa tekemisissä oleminen koettiin vaikeammaksi, sillä heidän kanssaan ei ollut oikein mitään yhteistä tekemistä tai keskusteltavaa. Sijaisperheen lapsen kanssa myös soiteltiin usein, vaikka hän asui kaukana. Henkilöstä oli tullut merkityksellinen nuorelle.

”Mä oon avautunu ja kertonu, kui mä oon skarpannu täs, et mä en enää juo ja kaikkee, nii sitäkin kiinnostaa nyt enemmän nähä ja olla just, mennä kahville tai jotain”

”Sit ne loput sisarukset on semmosii, et must tuntuu, et mä en edes tunne niitä. Mä en oo ikinä kauheesti puhun niille mitää ja ku ne on niin paljon mua nuorempii”.

No tietenkin iso, et ei sitä yksin halua olla”, mua kiusattiin tosi paljon ala-asteella, nyt on enemmän kavereita”

”Ne tukee, ne auttaa ja ne nostaa, jos tulee joku. Tosi iso”

”Se on mulle vähä niinku sisko, se tuntee mut, me ollaan asuttu samas asunnossa”.

Muutama nuori nimesi sosiaalityöntekijän ja virkailijan rakkaimmiksi omaan perheeseen kuuluviksi henkilöiksi. Nuori saattoi ilmoittaa, ettei tapaa päivätoiminnan ulkopuolella muita ihmisiä, sillä viettää niin paljon aikaa internetissä, mutta sähköisessä ympäristössä kertoi omaavansa useita ystäviä ympäri Eurooppaa. Lähikulmilla ei vaan asunut ketään kiinnostavaa, kenen kanssa olisi halunnut olla tekemisissä. Nuori saattoi iloita siitä, että päästyään pois entisestä päihde-elämästään, voi nauttia nykyään ystävien seurasta ilman pelottavia takajatuksia aidon ystävyuden tavoin. Nuori saattoi tunnistaa varautuneisuuden piirteen itsessään ja määritteli hyvän ystävyuden tarkemmin.

”Mun täytyy tuntea joku ihminen aika hyvin, et mä voisin sanoo sitä kaveriks”

”Ehkä mä en päästä kauheen helposti ihmisiä lähelle”.

Nuoret halusivat pitää yhteyttä kavereihinsa, sillä uskoivat tarvitsevansa heitä myös tulevaisuudessaan. Sellaiset nuoret tunsivat yksinäisyyttä herkemmin, ketkä olivat olleet asukkaana huostaan ottamisen aikana asuinpaikassa, jossa oli ollut valvontaa vuorokauden ympäri ja asuinpaikan ovet olivat olleet lukittuna. He tunsivat enemmän yksinäisyyttä, jos ero oli tullut seurustelukumppanista juuri ennen omilleen muuttamista tai asuinkumppani tai sisko oli muuttanut samassa tilanteessa omaan asuntoon. Heille yöt tuntuivat erityisen yksinäisiltä. Nuoret tunnistivat yksinäisyyttä ja osasivat torjua yksinäisyyttä pyytämällä ystäviään kylään tai hakeutuivat sukulaistensa luokse mutta toisinaan he kokivat silti olevansa joskus yksinäisiä.

”No en mä nyt koe olevani yksin mutta niinku joskus vaan tuntuu siltä”,

”Kun on tottunu asumaan paikoissa, jos on paljon ihmisiä. Sitte asuu yksin, ni mä nautin siitä, mut toisaalta mä oon ehkä vähän yksinäinen”.

Muutamalle nuorelle netissä olevat pelaajat olivat tärkeitä. Toisaalta netissä olevien kavereiden kanssa ei välttämättä haluttu jakaa omia huolia, ei haluttu olla vaivaksi ja raskaaksi taakaksi. Ilmeisesti pelättiin sitä, että se vaikuttaisi negatiivisesti kavereussuhteeseen. Nuoret arvostivat ystäviensä kykyä kuunnella aidosti ongelmia. Nuoret olivat oppineet myös tunnistamaan aidon ja oikean vastavuoroisen ystävyyden paremmin nyt kuin entisessä elämässään ja he olivat pystyneet lopettamaan näennäiset ystävyyssuhteet, joista ei saanut vastavuoroista keskustelua.

”Ja sit ei vastata mihinkään viestiin kahteen viikkoon, sit et ai mä unohin”

”Mä oon kokenu sitä niin paljon, nii mä en jaksa sitä enää”,

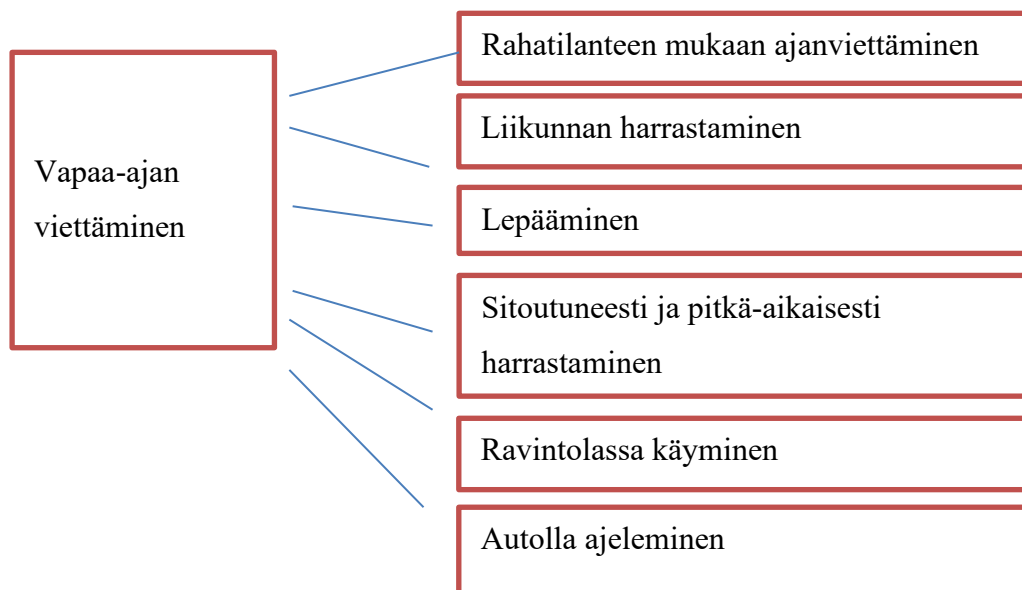
”Niinku että mä en jaksa olla kiltti, jos mua kohtaan ei olla kilttejä, että mä en vaivaudu”

”Mä pistän välit poikki”.

5.2.3 Vapaa-ajan viettäminen

Vapaa-aikaan liittyivät rahatilanteen mukaan ajanviettäminen, liikunnan harrastaminen, lepääminen, sitoutuneesti ja pitkäaikaisesti harrastaminen, ravintolassa käyminen ja autolla ajeleminen. (Kuvio 4)

Kuvio 4. Vapaa-ajan viettäminen

Vapaa-aika rytmitti nuorten elämää ja loi aikataulua, rutiinia ja hyvinvointia. Nuorten vapaa-ajan harrastuksia määritteli kuitenkin pitkälti rahan vähyys.

”Olisi kiva käydä enemmän ulkona kahviloissa tai leffassa, mutta kun ei ole yhtään ylimääräistä”.

Suurin osa nuorista joutui suosimaan lähes ilmaisia harrastuksia. Vapaa-ajalla nuoret olivat paljon tietokoneella katsellen kaikenlaista tai pelaillen nettipelejä. Jos rahaa oli paremmin käytössä, nuoret saattoivat harrastaa kuntosalilla käymistä, lätkän ja sulkapallon pelaamisesta. Varsin aktiivisiakin harrastuksia löytyi, kuten laulu- tai soittoharrastukset tai nuorisopolitiikassa vaikuttaminen. Kaikki nuoret tunnistivat liikunnan tärkeän merkityksen fyysisesti ja psyykkisesti. Muutama nuori totesi harrastavansa ulkoilua talvella selvästi vähemmän johtuen kylmästä ilmanalasta. Muutama harrastus koettiin niin tärkeäksi, että sen takia oltiin valmiita tekemään uhrauksia. Esimerkiksi pianonsoittoa haluttiin harrastaa niin paljon, että nuori saattoi matkustaa sitä varten pitkään matkan tyttöystävänsä vanhempien luo, jotta sai soittaa siellä pianoa vierailun aikana. Nuori saattoi seurustelun alettua hylätä entiset aktiiviset harrastuksensa. Esimerkiksi pitkään jatkunut tanssiharrastus oli vaihdettu kotona makoiluun, siivoamiseen ja perheen luona vierailuun. Nuoret, jotka eivät harrastaneet oikeastaan mitään, kertoivat halukkuutensa olla vaikka joka päivä töissä osa-aikaisen työnsä sijaan.

Osalla nuorilla oli varsin sitouttavia harrastuksia, kuten urheiluharrastusta aina maanantaisin, puheen äänitystä valtamedioille tai työväenopiston säännöllinen laulukurssi. Nyrkkeilyä harrastettiin, koska sillä pääsi pois isoista peloista ja traumaista, joita oli kerääntynyt entisessä päihdemaailmassa. Samalla siitä sai lisää itsevarmuutta ja se teki hyvää psyykkiselle olotilalle. Tietokoneiden kanssa saatettiin puuhastella sekä vapaa-ajalla että opiskelussa, mutta vapaa-ajalla saatettiin käyttää nettipeleissä enemmän ääntä kuin opintojen ohessa korjatessa tietokoneita tai ohjelmointia harjoitellessa. Vain muutama haasteltu nuori ilmoitti nukkuvansa enimmäkseen vapaa-aikansa ja käyvänsä viikonloppuisin ravintoloissa.

”Ja sit sunnuntai on yleensä sellainen krapulapäivä, et sit vähän voi vaan”

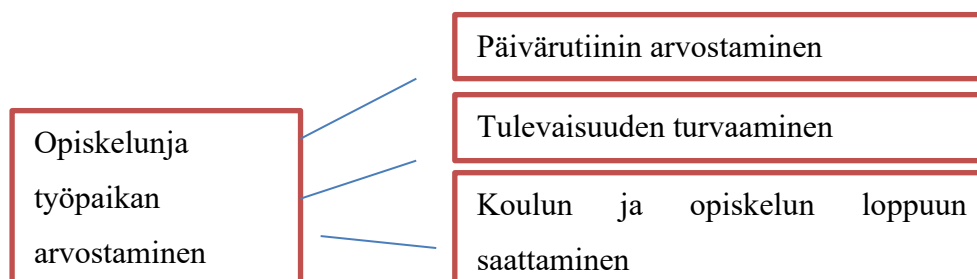
”Mut arkipäivisin nukkuu, koska mä oon niin väsyny koulun jälkeen”

”Mä nään sit jotain kavereita välil, sillo ku on energiaa”.

Raskaana oleva nuori ilmoitti vapaa- ajan olevan erittäin tärkeää, sillä lapsen syntymän jälkeen ei uskonut enää omaavansa vapaata. Hän tunnisti vapaa-ajan merkityksen työnteon vastapainona. Muutama nuori mainitsi tuntevansa työnarkomaanin omasta lähipiiristään, joka tarvitsisi välillä vapaata väsymyksensä ja ärtymyksensä takia. Ajokortin saaneet nuoret saattoivat harrastaa autolla ajelua ystäviensä kanssa. Ne, jotka omistivat auton ja oli varaa bensiiniin, liikkuivat laajemmalla alueella kuin autottomat nuoret.

5.2.4 Opiskelun ja työnpaikan arvostaminen

Nuoret arvostivat päivärutiinia, tulevaisuuden turvaamista ja koulutuksen ja opiskelun loppuunsaattamista. (Kuvio 5)

Kuvio 5. Opiskelun ja työnpaikan arvostaminen

Kaikki nuoret pitivät opiskelun merkitystä suurena. He näkivät sen tulevaisuuden turvaajana ja halusivat saada jonkin ammatin. Ammatista oli saatettu haaveilla jo lapsuudesta asti.

Koulunkäynti nähtiin arjessa kiinnipitävänä toimintona, jolla sai päivärutiinia ja vaihtelua. Se koettiin suoraan vaihtoehtona sängyssä ja kotona makaamiselle tai kaupungilla hengaamiselle.

”Niin mä tiän sen, että mulla on joku tulevaisuus, jos mä käyn tän koulun, ”
Mä oon tienny seiskaluokasta asti, että mä haluan tulla tekeen töitä nuorison kanssa ja olla nuoriso-ohjaajana”

” Kuusvuotiaasta asti halunnu kokiks, niin nyt se toteutu”

” Mä oon lähihoitajakouluks, ni mun on pakko ja halu saada auttaa ihmisiä”.

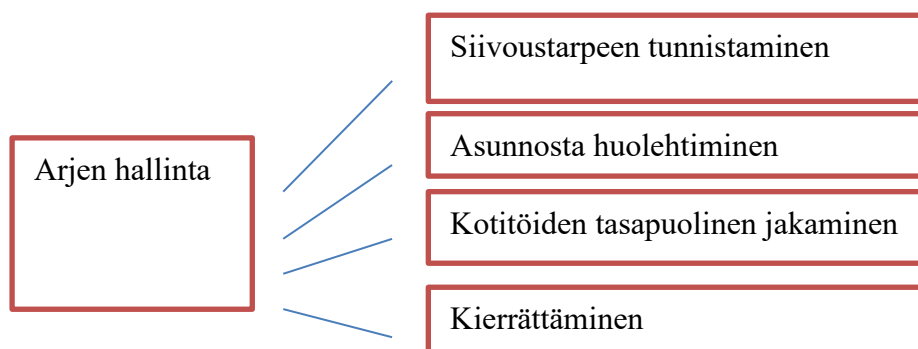
” jos mä makaan sängys ja ryypiskelen tuolla ympäri, niinku päivät pitkät”,

”Koulussa pystyy kyllä hyvin keskittymään, muut asiat unohtuu siinä ja aika kuluu”.

Muutama nuori haastatelluista kävi säännöllisesti osa-aikatöissä ravitsemusalan, hoitoalan tai aivan muun alan töissä, mitä he opiskelivat. Pitkään lukiossa opiskeleva myönsi jo haluavansa pois koulusta. Hänestä tuntui, että millään ei enää riitä motivaatiota kahteen viimeiseen ylioppilaskirjoituksen aineeseen ja viimeiseen alkavaan kurssijaksoon. Haastatteluissa tuotiin esille halua jatkaa jo elämässä selvästi eteenpäin ja saada asunto-asiat, raha-asiat ja opinnot päätökseen.

5.2.5 Arjenhallinta

Arjenhallintaan liittyvät siivoustarpeen tunnistaminen, asunnosta huolehtiminen, kotitöiden tasapuolinen jakaminen sekä kierrättäminen. (Kuvio 6)

Kuvio 6. Arjen hallinta

Arjen hallinnassa nuorilla ei haastattelun mukaan ollut merkittäviä haasteita. Avuntarvetta siivoamiseen, tiskaamiseen, kauppaostoksille tai pyykkäämiseen ei juuri kukaan nuori

tunnistanut. Muutama myönsi olevansa vain laiska siivoamaan ja tiskaamaan ja siivousta saatettiin lykätä loppuviikkoon, jotta sai levätä ensin alkuviikon.

”Et ei aina jaksais, mutta se pitää kuitenkin aina hoitaa”,

” Sunnuntaina mä oon sillee, et okei, nyt mä oon levännyt koko viikonlopun, nyt on pakko tehdä suursiivous”

”Välillä tulee vaa sellanen, että kaikki rupee ärsyttään, sit mä vaan tuijotan sillee ööööö, ja sit mä rupeen siivoon”

Nuoret tunnistivat siivoustarpeen ja kokivat siivoamisen velvollisuudekseen. Nuoret tunnistivat velvollisuutensa kunnioittaa saamaansa asuntoa ja noudattaa asunnon ja taloyhtiön sääntöjä.

Parisuhteessa asuvat nuoret olivat saaneet sovittua kotitöiden jakamisesta asuinkumppaninsa kanssa. Moni oli myös jo lastenkodissa ollessaan oppinut pesemään omat pyykkinsä ja siivoamaan huoneensa. Nuori saattoi pitää siivoamisesta tai ruuanlaitosta ja saattoi jopa odottaa hetkeä, jolloin pääsee tekemään jotain konkreettista kodin hyväksi.

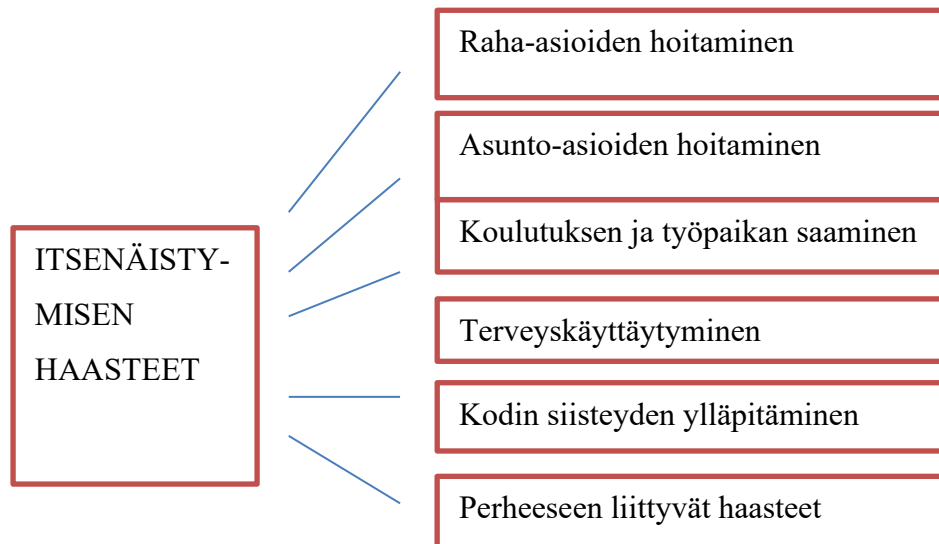
”Mä tykkään tehdä ruokaa”, Arjessa ihan mukavat asiat just joku ruuanlaittaminen”

”Mä teen yleensä isomman määrän, nisit arkena ku ei oo aikaa joka päivä kokkailla, ni on jääkaapissa jotain, mitä voi sitte lämmittää ja syödä”.

Nuoret osasivat myös kierrättää oikeaoppisesti esimerkiksi huonekaluja ja saivat siitä hyvän mielen, kun pääsivät repimään kankaita ja sahaamaan niitä osiin. Sanomalehdet haluttiin nimenomaan viedä lehtikeräykseen.

5.3 Nuorten haasteet itsenäistymisessä

Nuorten haasteina olivat raha-asioiden hoitaminen, asunto- asioiden hoitaminen, koulutuksen ja työpaikan saaminen, terveystyötyminen, kodin siisteyden ylläpitäminen ja perheeseen liittyvät haasteet. (Kuvio 7)

Kuvio 7. Itsenäistymisen haasteet

5.3 Nuorten haasteet itsenäistymisessä

Nuorten haasteet liittyivät koulutuksen- ja työpaikan saamiseen, ammattiin valmistumiseen, oman asunnon hankintaan ja myöhemmin tulevaisuudessa perheen perustamiseen. Nuoria pelotti pärjäävätkö he jälkihuollon loputtua omillaan, saako laskut maksettua ajallaan ja saako rutiineista pidettyä kiinni. Tulevaisuuden haasteista eniten painottui rahankäyttö ja rahanriittävyys sekä omaan asuntoon ja rahahakemuksiin liittyvät lomakkeiden täyttö ja omat terveysasiat. Osalla nuorilla oli selvät tulevaisuuden suunnitelmat ja toisilla taas ei mitään pelkoa eikä odotusta tulevaisuutensa suhteen

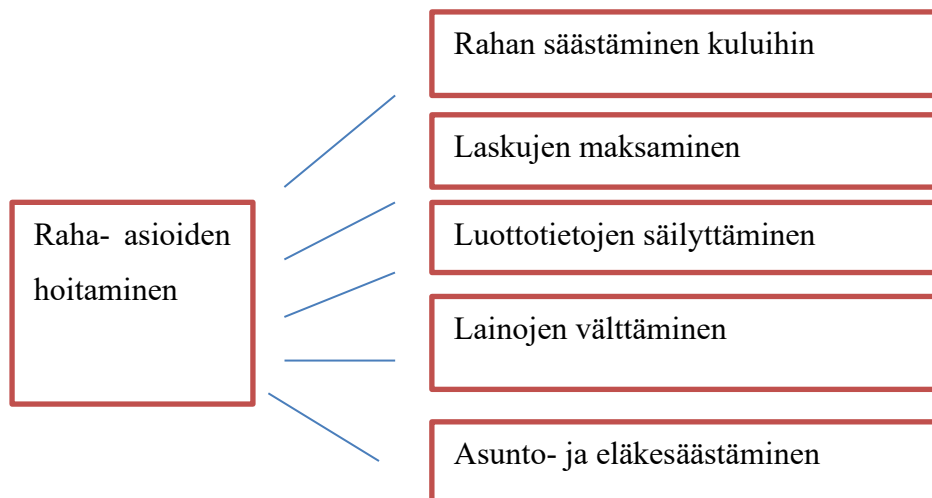
” Saa nähä mitä tulevaisuus tuo tullessaan”

” Päivä kerrallaa”.

Toisille nuorelle muutokset aiheuttavat enemmän pelkoa kuin toisille. Nuoret saattoivat myös todeta, etteivät halua suunnitella tulevaisuuttansa etukäteen, sillä vihaavat siinä epäonnistumista.

5.3.1 Raha-asioiden hoitaminen

Raha-asioiden hoitamiseen liittyivät rahan säästäminen kuluihin, laskujen maksaminen, luottotietojen säilyttäminen, lainojen välttäminen ja asunto- ja eläkesäästäminen. (Kuvio 8)

Kuvio 8. Raha-asioiden hoitaminen

Suurimmaksi haasteekseen nuoret nimesivät raha-asioiden hoitamisen. Laskuja maksettiin ensin pois, mutta nuorilla saattoi silti olla vaikeuksia saada rahaa riittämään seuraavaan palkkapäivään asti. Se koettiin vaikeaksi ja ahdistavaksi.

”Mut ku mä en osaa ajatella sen pidemmälle, no jos tän pitäis kestää viiko. Nii mä en osaa, mä en saa hahmoteltu sitä mun päässä”

”Mul on vaan 70 lompakossa ja sillä pitäis yrittää pärjätä”

”No laskui mulla on vähän vielä ongelma, mulla varmaan lähtee kohta sähkö, mut muuten joo”

”Et sit ku kaikki vastuut ja velvollisuudet tulee, ja sul on sit oikeesti se x määrä rahaa, mikä pitää riittää sit kaikkiin laskuihin ja ylipäättänsä elämiseen nytte”.

Nuorilla oli hyvä käsitys siitä, että jälkihuollon tarkoitus on auttaa nuorta pärjäämään omillaan ja moni oli kiitollinen saamastaan rahallisesta tuesta sekä tukihakulomakkeiden täyttävyydestä. Nuoret olivat yleisesti huolissaan jälkihuollon loppumisesta.

”Et ku täyttää 21, ku mä en yhtään tiiä, miten nää raha-asiat tulee ja menee, ja vuokran maksaminen”.

Nuoret eivät halunneet menettää luottotietojaan, sillä silloin oli helpompi saada esimerkiksi hankittua oma asunto. Muutamilla oli ystäväpiirissä luottotietonsa menettäneitä esimerkkeinä. Nuori oli saattanut olla jo itsekin ulosotossa, mutta nähnyt omien ystävien esimerkin luottotietojen menetyksen seuraamuksista. Siitä viisastuneena oli aloittanut ahkeran säästämisen ja oli saanut perinnät maksettua pois ajoissa. Kotoa oli voinut jäädä nuorille negatiivista mallia laskujen merkityksen vähäisyydestä.

”Mä oon päättäny, et mä en ikinä tuu pilaa mun luottotietoi”

” Yhel on joku 15000 velat, että mä en haluu ikinä olla samas tilanteessa”.

” Kotona äiti oli repinyt laskuja ja sanonut, ettei se niin vaarallista ole vaikka jättää maksamatta”

”Ku olin tyhmä 18-vuotias ja otin osarilla puhelimen, nii tota se puhelin meni rikki, ja nyt sit on jääny maksamatta noi”.

Nuoret eivät halunneet nostaa opintolainaa vaan yrittivät säästää kaikin keinoin. He lainasivat mieluummin esim. sisarusten kesken tai ystäviltaan rahaa enemmän kuin pankista sekä ruokaa pyrittiin tekemään isompia määriä kerrallaan, jotta rahaa säästyisi. Nuoret kehuivat vuokrien automaattiveloitusta tililtä hyväksi, koska niin he välttivät käyttävänsä vahingossa vuokraan varattuja rahoja johonkin muuhun tarkoitukseen. Nuoret myönsivät osaamattomuutensa rahankäytössä ja he kuvasivat, että raha saattoi vain ikään kuin hävitä tililtä

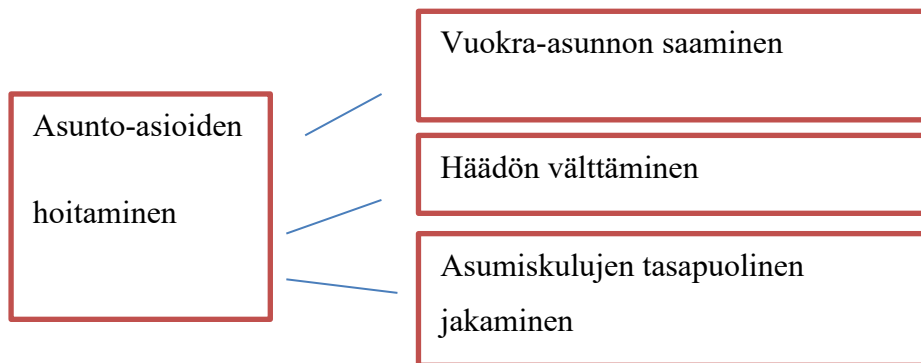
”Sain perjantain opintotuen ni mul on enää viisikymppiä tilil jäljel. Mä kävin shoppailemassa”

”Et jos mulla ei oo, nii sit se niinku antaa mulle tai me tavallaan lainataan toisiltamme ja näin”.

Tulevaisuuden hankintoja ja eläkkeelle jäämistä nuoret olivat jo pohtineet. Nuoret, joilla olivat säännölliset tulot, olivat ajatelleet laittavansa rahaa säästöön koko työelämänsä ajan ja ostavansa jossain vaiheessa kiinteistön, jolla uskoivat turvaavansa omia eläkepäiviään.

5.3.2 Asunto-asioiden hoitaminen

Asunto-asioiden hoitamiseen liittyivät vuokra-asunnon saaminen, hädän välttäminen ja asumiskulujen tasapuolinen jakaminen. (Kuvio 9)

Kuvio 9. Asunto- asioiden hoitaminen

Muutama nuori oli peloissaan tulevasta hetkestä, jolloin jälkihuollon asunnosta pitää luopua. Nuoret odottivat asuntoa innolla ja ihan oikeaa omaa kotia. Entiset asunnot olivat heidän mielestään vain jotain luokkuja tai kämppiä tai kooltaan liian pieniä. Lisäksi he odottivat, että tulevassa asunnossa on turvallista ja turvallisuudentunnetta.

”Se on vähän semmonen pelottava asia, mut sen jälkeen haetaan muita asuntoja Helsingin kaupungilta”.

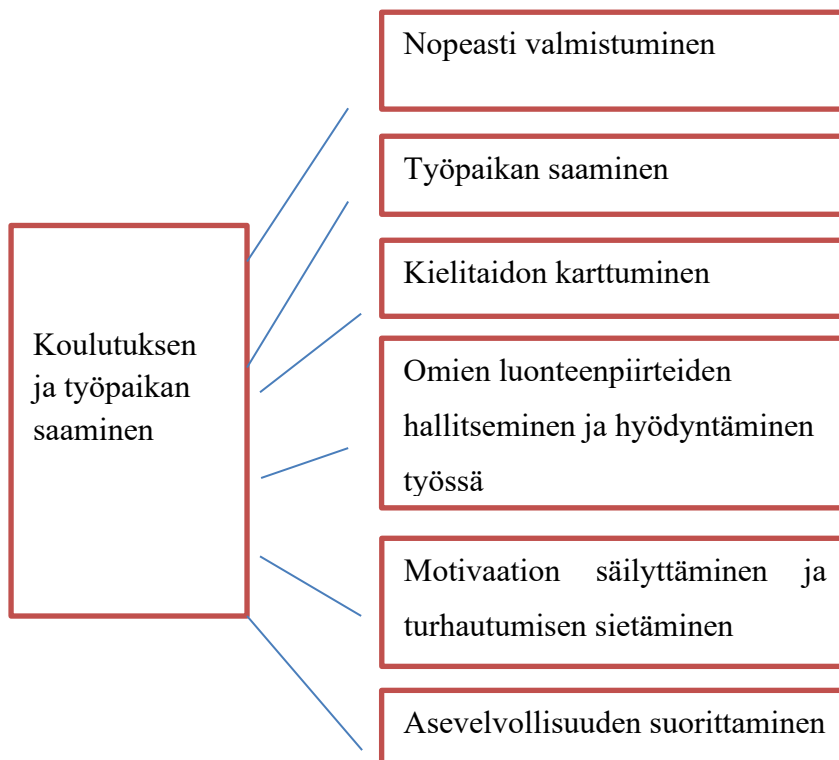
”Että mä luottaisin siihen, mulla on tosi turvallista olla siel kotona, et se turvallisuuden tunne on varmaan se kaikist oleellisisin”

Eräs nuori oli tyytyväinen, kun oli saanut yksityiseltä vuokrattua pitkä- aikaisen asunnon, mutta oli huolissaan vuokranantajansa korkeasta iästä. Nuoret saattoivat joutua pitkään odottamaan omaa asuntoa, sen takia, että se piti siivota perusteellisesti ennen heille luovutusta. Nuoret itse pyrkivät pitämään asuntonsa kaikesta huolimatta siistinä, sillä monella oli kokemusta tuttujen ihmisten häädöistä sekä näkivät tämän uhkana tutuille henkilöilleen. Ne nuoret, jotka asuivat vielä äidin kanssa, saattoivat jakaa tasapuolisesti kotitöitä. Eräskin nuori kertoi usein yllättävänsä äidin siivoamalla koko asunnon ja maksamalla äidin puolesta mobiilipankissa laskuja. Tämän käytöksen ja hyvän keskinäisen suhteen ansiosta, äiti kertoi hänelle omista menoistaan tarkkaan ja myös sen, koska aikoi olla yötä poissa kotoa.

5.3.3 Koulutuksen ja työpaikan saaminen

Koulutuksen ja työpaikan saamiseen liittyivät nopeasti valmistuminen, työpaikan saaminen, kielitaidon karttuminen, omien luonteenpiirteiden hallitseminen ja hyödyntäminen työssä, motivaation säilyttäminen ja turhautumisen sietäminen ja asevelvollisuuden suorittaminen. (Kuvio10)

Kuvio 10. Koulutuksen ja työpaikan saaminen

Koulutusta pidettiin monin tavoin tärkeänä. Moni nuori halusi valmistua nopeasti ja halusi päästä töihin ja viettämään normaalia elämää. Omaa rahaa haluttiin ansaita, eikä elää vain tukien varassa makaamalla kotona tekemättä mitään. Vaikka vanhemmat olivat saattaneet niin tehdä. Nuorilla oli pelkoja siitä, ettei saa jotain isoa opiskeluun liittyvää kirjallista työtä ajoissa valmiiksi, jolloin valmistuminen ammattiin saattaa estyä ja myös sitä, että jos ei ole voimia saada viimeisiä opiskelukursseja läpi vaikka muuten opinnot olivat loppusuoralla.

”Ehkä mä vähän pelkään sitä, että musta tulee samanlainen ku äitistä.”

”Siis ei juoppo, vaan sille työtön, ikuisesti työtön, ettei saa tiiät sä mitään aikaiseksi.”

”Ni kyl mä haluun sit, et mun lapset voi olla sit ylpeitä, et mä oon tehny ite töitä sen eteen.”

Nuorilla oli myös matkustustoiveita tulevaisuudessa ja niiden toteuttamiseksi haluttiin tehdä töitä. Haluttiin opiskella espanjan kieltä, jotta voisi matkustaa Espanjaan myöhemmin. Valmistumisen jälkeen toivottiin muuttoa yhdysvaltoihin, missä oli asuttu lapsuudessa ja missä asui nyt suurin osa sukulaisista. Muutama pelkäsi, että jos ei pääse sellaiseen paikkaan töihin tai haluamaansa alaan opiskelemaan, mihin oikeasti haluaisi esim. liiallisen ujouden takia

”Et sitä mä haluisinoppi, et pystyisin oleen paljon sosiaalisempi ja puheliaampi just asiakaspalvelussa, et se asiakaspalvelu vähän on semmonen haaste ehkä, ku on niin ujo”

Aggressiivisuuden ja äkkipikaisuuden luonteenpiirteistä oltiin myös huolissaan. Eräs mainitsi sen, että jos pinna palaa koulussa, kun ei osaa tehdä jotain tehtävää, niin hän saattaa lähteä pois kesken koulupäivän. Tai että myöhästelystä voi tulla silloin tapa, jos siitä mainitaan, niin ärsyyntyy. Joskus koulunkäynti saattoi olla niin haastavaa nuorelle, että haluttiin hakea oppisopimuspaikkaa tavallisen koulunkäynnin tilalle. Nuoret saattoivat haluta ympäristöystävälliseen työhön jossain kohtaa elämäänsä, koska nuoruus oli mennyt päihteiden merkeissä. Tutkinnon loppuun saattamisen ohessa, saatettiin jo miettiä jatko-opiskelumahdollisuuksia johonkin muuhun alaan kiinnostavuuden tai paremman palkkauksen takia. Koululla oli myös ihan käytännön merkitystä nuorille. Esimerkiksi sai ilmaisen lounaan päivän aikana sekä koulussa sai päivitettyä viimeisimmät Windowsin käyttöjärjestelmät. Opiskeluvaiheesta osattiin myös nauttia elämänvaiheena ja nuoret luottivat siihen, että he valmistuvat aikanaan joku päivä. Muutamalla nuorella oli enemmän haastetta opiskelun suhteen esim. turhautumisen sietämisessä ja motivaation puuttumisessa. Motivaation ja masennuksen takia, oli saatettu olla pois opiskeluista jo puolikin vuotta. Mutta oltiin palaamassa opiskelun pariin, sillä oli viimeinen mahdollisuus jatkaa opiskelua, ettei menetä koulutuspaikkaansa. Pitkän koulumatkan ja muuttuneen opintosuunnitelman takia saattoi olla haastetta saada tutkinto valmiiksi ja opettajilta jouduttiin pyytämään erikseen tehtävien ohjeistusta.

”Toistetaan koko ajan niit samoi juttui siel koko ajan niin, oppii töissä tietenkin paremmin”.

”Se kaatu siihen, että mä en tienny mitä piti tehdä, mä en saanu siellä riittävästi ohjeistusta. Sit rupes tuleen poissaoloja ja ei sit jaksanu käydä enää”.

”Meillä muuttu ihmeelliseks tiimityöks, meillä ei oo luokkia, meillä on tiimit, joiss sitte tietty määrä ihmisiä, ja se on mulle hämmentävää”.

Haastateltuja nuoria tuntui pelottavan erityisesti sellaisen työn tekeminen, joka ei motivoi tarpeeksi, se on merkityksetöntä tai siinä ei vain viihdy. Muutama suunnitteli jo valmistumisen jälkeen heti tai vähän ajan päästä vaihtavansa alaa. Asepalveluksen suorittaminen oli muutaman nuoren lähitulevaisuuden suunnitelmissa. Lykkäystä oli jo mahdollisesti saatu ennen, mutta nyt harkittiin seuraavaan kutsuntaan osallistumista

”Että mä en vaa mee töihin, et mä en vaa löydä mitään semmosta ammattia, mikä mua kiinnostaa”.

”No mä oon lykänny inttii, onneks en oo saanu C:n papereita, et ajattelin käydä intin jossain vaiheessa”.

5.3.4 Terveyskäyttäytymisen haasteet

Terveyskäyttäytymiseen liittyivät päihteiden käytön vähentäminen ja päihteettömänä pysyminen, somaattisten sairauksien kanssa selviäminen, mielenterveysongelmiin avun hakeminen ja vastaanottaminen, masennuksen selättäminen ja ahdistuksen sietäminen, sopivan lääkityksen ja diagnoosin saaminen sekä vuorokausirytmien säilyttäminen. (Kuvio 11)

Kuvio 11. Terveyskäyttäytyminen

Muutama nuori kertoi, ettei käytä ollenkaan päihteitä tai käyttää korkeintaan kohtuudella. Syiksi tähän mainittiin mm. omien vanhempien alkoholismi, humalan tunne ei miellyttänyt tai oli iso halu säilyttää oman kehon kontrolli. Juomisen rajoittavaksi tekijäksi todettiin myös korkea alkoholivero rahan puutteen lisäksi. Muutama nuori tunnisti oman liiallisen alkoholin kulutuksensa ja pyrki sitä aktiivisesti vähentämään. Vain jokunen nuori myönsi juovansa viikottain tai ainakin kaksi kertaa viikossa

”Käydään hetki istuun jossain pienessä kuppilassa, juodaan yhet lonkerot ja se on sitte siinä”. ”Se vero, alkoholivero on niin suuri”.

”varmaan kun tajusin, miten paljon käytän rahaa siihen ja että voin juoda jopa yksin, että mä en oo missään juhlatunnelmassa vaan teen sitä hovin vuoksi. Sit rupesin vähentään”.

”Mut mä juon vain viikonloppuisin, ku mä ennen join joka päivä niinku sillee muutaman”

”Vaik arkipäivisin en yhtään, vaik tekis mieli, nii mä ostan sit limuu”.

Päihteitä aiemmin käyttäneet nuoret kokivat haasteekseen sen, että pystyvätkö he sopeutumaan eri ympäristöihin ja olemaan ilman päihteitä, kun taas kohtaavat elämässään uusia vastoinkäymisiä.

Fyysisen terveyden moni nuori kertoi olevan paremman kuin psyykkisen, vaikka muutamilla oli pitkäaikaisia perussairauksia, kuten astmaa, ärtyneen suolen oireyhtymää, sydän vikaa, kolesterolin nousua jne. Myös alhaista verensokeria ja verenpainetta kerrottiin ja tiedostettiin se, että pitäisi syödä säännöllisesti ja varautua pitämään mukana välipaloja. Sydämen johtumishäiriön takia jouduttiin käymään välillä seurantatutkimuksissa. Muutama nuori epäili stressin yhteyttä omaan sairastuvuuteensa. Nuorella saattoi olla tietoa mahdollisesti suvussa periytyvästä sairaudesta esim. aivokasvaimesta ja tämä asia painoi mieltä, mutta silti pelotti mennä tutkimuksiin ja tutkimusta lykättiin aina vain eteenpäin. Muutamilla lähisukulaisilla saattoi olla jo sairaus todettuna ja nuorella itsellään oli jo usein huimausta ja päänsärkyä ja se pelotti. Muutamat nuoret mainitsivat olevan haastetta myös tuki- ja liikuntaelinvaivojen kanssa. Usein vaivat olivat ilmenneet jonkin tapaturman jälkeen ja jääneet siitä vaivaamaan.

”Et saatan joskus yöllä herätä siihen, et ei saa kunnolla happea, mut on mul kyl siis se astmapiippu, et se sit auttaa”.

”Jos mä stressaan paljon. Saattaa alkaa jostai iha flunssasta ja sit mä oonki kohta taas sairaalassa sisällä”.

”Eilenki oli hirvee päänsärky ettei voinu oikeesti tyyliin kävellä 200 metrin päähän kauppa,et sattu niin paljo”

Psyykkisen terveyden kanssa oli monella nuorella haastetta. Se heikensi elämänlaatua ja haittasi koulunkäyntiä ja rajoitti ajoittain sosiaalista elämää. Vain muutamalla nuorella oli viiltelytaustaa ja itsensä vahingoittamisyrityksiä. He olivat tarvinneet sairaalatasoista hoitoa, ennen kuin heidän ongelmansa oli lähipiirissä tunnistettu. Asuinkumppani oli huolestunut ja ehdottanut terapia-apua. Tämä oli auttanut heitä ja he olivat saaneet myönnettyä itselleen, että ovat avuntarpeessa ja että kaikki ei ole kunnossa. Sen jälkeen he olivat ottaneet ulkopuolista apua vastaan. Nuorilla oli jonkin verran käytössä lääkkeitä paniikkikohtauksiin, masentuneisuuteen ja ahdistukseen.

”Se on varmaan toi mieliala. Se on ainoa tällä hetkellä mihin tarvii”

”No, se on ollut aika huono pitkään. Välillä on hyviä hetkiä, mut sit tuntuu, että hyvien hetkien jälkeen väistämättä tulee sitten aika nopeesti taas se paha olo”

”Se voi olla aika rasittavaa, masentavaa elää pitkäaikaisen masennuksen kanssa niin semmonen haave ois, et sitä ei ois, mut siihen pitää tehdä töitä”.

”Mä oon aina vaan valehdellu itellenikin, että kaikki on ihan hyvin”

”Mutta silloin se vaan sit meni vähän liian pahaks, ei se ollut niinku tarkoitus missään vaihees, se oli herättävää”.

Nuoret tunnistivat itsessään äkkipikaisuuden ja yrittivät miettiä keinoja itsensä hillitsemiseksi. Nuoret tunnistivat sen, että nyt saa keskusteluapua jälkihuollon kautta, mutta pitäisi pystyä pitämään itsensä koossa silloinkin, kun jälkihuolto on jo loppunut. Muutama nuori epäili masennuksen ja mielenterveyshäiriöiden vaihtelevan vuodenaikojen mukaan.

”Mulla on aina kevät sen masennuksen kannalta vaikeita, ” Et jos mä hermostun, ni mä oon viis minuuttia tosi raivoissani, haukun kaiken, rikon kaiken ja sen jälkeen tajuun, mitä oon tehny ja pyydän anteeks”

.”Just yrittää edes laskee siihen kymmeneen. Välillä toimii ja välillä ei, vieläkään”

”Pelkoja on tämmöset yleiset et joskus on tosi huono päivä ja jotain voi tapahtuu”

Vuorokausirytmien kanssa oli myös vähäisiä haasteita. Suurin osa haastateltavista kertoi nukkuvansa hyvin ja riittävästi. Joku saattoi heräillä kesken unien, mutta nukahti melko nopeasti uudelleen. Nuoret pyrkivät pääasiallisesti menemään ajoissa nukkumaan arkipäivinä. He nukkuivat viikonloppuna pitempään, jos ei ollut sovittua menoa tai koulua, niin vuorokausirytmistä lähti samalla herkästi muuttumaan. Vuorokausirytmittömyksiä miellettiin jopa kotoa perityiltä. Yksi kertoi, että oli pienestä asti tottunut valvomaan, kun isä kävi yötyöissä ja laitti hänet nukkumaan vasta, kun itse lähti töihin. Muutama nuori mielsi lyhyet unet omaksi vahvuudekseen ja aikoi hyödyntää sitä työelämässä.

” Nyt ku mulla alko loma, ni sehän meni taas ihan päin prinkkalaa”

” Nii mä haluaisin mennä baarimikoks, koska työajat ois aika hyvät mulle”

Nuoret vakuuttivat, että voivat tarvittaessa muuttaa rytmiä aikaisemmaksi ja aikoivat hyödyntää työelämässä iltajaksamistaan. Muutama nuori käytti unilääkettä tarvittaessa ja nukkui silti vaihtelevasti. Joku kertoi nukkuvansa vain neljä tai viisi tuntia yössä. Muutama nuori tunnusti nukkuvansa todella vähän ja vaihtelevasti, mutta pärjasi sen kanssa. Yksi heistä oli pienen lapsen äiti. Hänkään ei yleensä hyödyntänyt lapsen päiväuniaikaa itse samaan aikaan nukkumalla.

” Lääkkeitten avulla hyvin, mut ilman niitä, ni hyvin huonosti”

” No nyt ku mä olin just joku kaks, kolme kuukaut, nii mä en saanu nukuttuu melkein yhtään”, ”mut saan unilääkkeet jossain vaihees, niin sit katotaan, jos se auttais”.

” Kun lapsi nukkuu päikkäreitä, nii tosi harvoin mä saan ite ees unta, et en mä usko, et mä sit päivisin oo väsyny”

Nuoret tunnistivat itsessään päiväväsymystä, kiukkuisuutta, mutta myös jonkin asteista tottumusta väsymykseen ja sen tuomiin oireisiin. Muutama nuori selvisi yllättävän pienillä yöunilla arjen haasteista.

” Mä oon niin pitkään monta vuotta nukkunu nii vähän ni mä en, varmaa jotenki vähän tottunu”

” mulle ollaan kokeiltu erilaisii nukahtamislääkkeitä, tämmösii, mut ei ne oo sit oikeen ikinä toiminu”,

”Et jos mä meen nukkuun neljältä aamuyöllä niin sit mä herään vaikka neljältä iltapäivällä, et nukun joka päivä sen 12 tuntia”, joskus saatan nukahtaa tunnillaki, oon iha sikees unes siel enkä yhtään kuule mitä muual tapahtuu”

”Mulla on vähä paha tapa mennä päivällä nukkuun ja sit mä herään illalla ja sit mä valvoin yömyöhään, ei ihme, että haukotuttaa”.

Yöuneen saattoi vaikuttaa nuoren kokema stressi. Pieniltä tuntuilta asiat ja turhatkin asiat saattoivat stressata ja vaikuttaa suoraan yöuniin. Nuoret pystyivät tunnistamaan lisäunentarpeensa sekä uniongelmiin vaikutuksen opiskelutuloksia huonontavasti. Vain

yhdellä nuorella tuli olemaan haastetta seitsemän tunnin työharjoittelupäivästä, jos ei saisi haettua ennen sitä lääkäriltä unilääkeresepiä.

Nuorten ruokailutottumukset olivat aikalailla hallinnassa, vain pientä haastetta tunnistettiin lähinnä laiskuutta laittaa ruokaa itse, kiireisyyttä, iltapainotteisuutta ruokailuajoissa, yösyöpöttelyä, omaa nirsoutta ruokien valinnassa sekä ruokailuun vaikuttavia mielialan vaihteluja. Ruokailutottumuksia ohjasi paljolti koulun ruokailuajat sekä kaupassa tehtäviä ostovalintoja ruuan halpuus ja helppous tai vaan välipaloiksi laskettavia eineksiä ja hedelmiä. Koulun ilmaista ruokaa hyödynnettiin. Nuoret pyrkivät itse valmistamaan ruokaa sekä välttämään kalliiden valmisruokien ostamista. Haasteiksi koettiin lähinnä ruokailun säännöllisyys ja se, että syö edes joka päivä jotain.

”Ruokailut menee aika miten kurssit menee, että syönkö mä yheltätoista vai syönkö kahelta. Tietysti hyödynnän halpaa kouluruokaa”.

” Sit mä saatan kaks päivää olla sille, et en mä oo oikeen syönyt mitään, ei mulla oo nälkä”

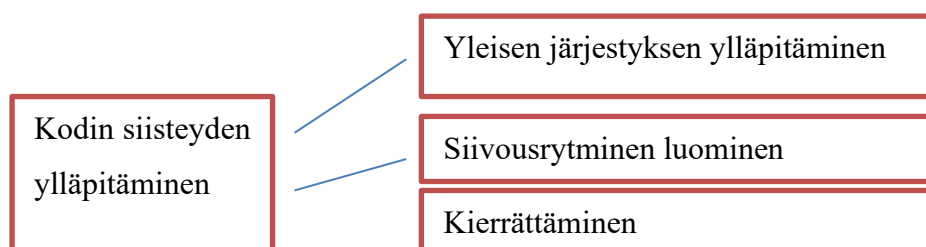
”Et mulle tulee semmosii päivii, et mä syön ku hevonen ja sitte seuraavana päivänä saatanki olla sille, et mä syön aamulla ja sit mä syön seuraavan kerran illalla”

”Mulla on aika koko ajan nälkä”, ”mä syön huonosti, silleen mulla on aina ollu ongelmia napostelemisen kanssa”.

Muutamilla nuorilla oli haastetta painonhallinnan kanssa. Laihdutuksen tueksi oli otettu nykyaikainen puhelin aplikaatio ja sen avulla oli onnistuneesti saatu pudotettua painoa.

5.3.5 Kodin siisteyden ylläpitäminen

Kodinsiisteyden ylläpitämiseen liittyivät yleisen järjestyksen pitäminen, siivousrytmin luominen ja kierrättäminen asianmukaisesti. (Kuvio12)

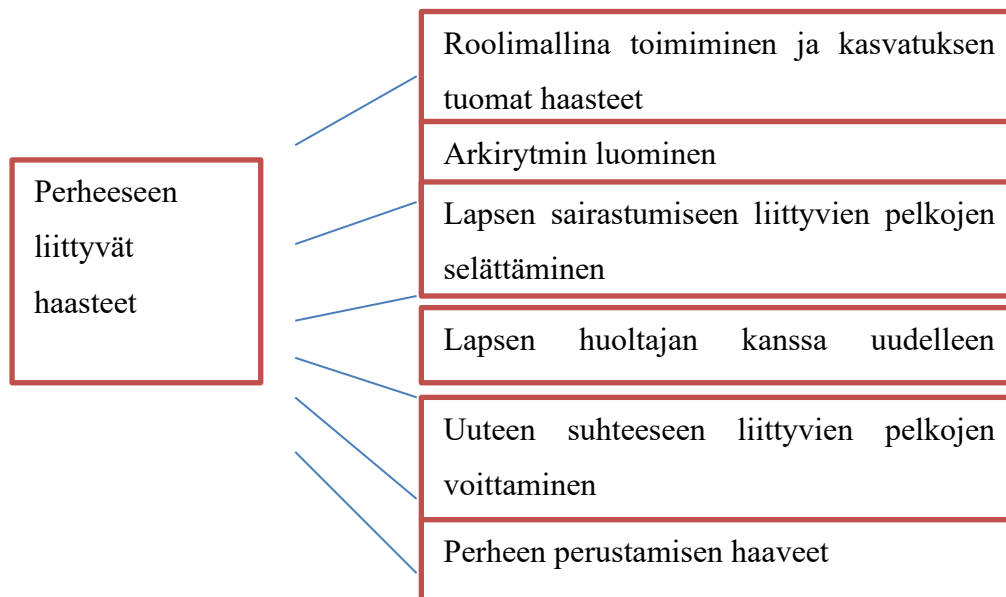
Kuvio 12. kodin siisteyden ylläpitäminen

Muutamalla nuorella oli hieman haastetta kotinsa järjestyksen ylläpitämisessä. He ilmoittivat, etteivät ehdi viemään tarpeeksi usein sanoma- ja mainoslehtiä paperinkierrätykseen, jolloin niitä alkaa kerääntymään asuntoon. Nuori saattoi tunnistaa sellaisia vaikeampia hetkiä, jolloin mieliala ja vointi laskee, jolloin oli selvästi vaikeampaa pitää asuntoa järjestyksessä.

”Tulee jotenki huono olo, nii sit myös sen asunnon jotenkin järjestyksessä pitäminen, ni se on sit jotenkin paljon vaikeempaa”.

5.3.6 Perheeseen liittyvät haasteet

Perheeseen liittyvinä haasteina nähtiin roolimallina toimiminen ja kasvatuksen tuomat haasteet, arkirytmien luominen, lapsen sairastumiseen liittyvien pelkojen selättäminen, lapsen huoltajan kanssa uudelleen yrittäminen ja uuteen suhteeseen liittyvien pelkojen voittaminen. (Kuvio 13)

Kuvio 13. Perheeseen liittyvät haasteet

Perheenä oli helpompi pitää rutiineista kiinni ja nukkumaanmenoajoista kuin yksinasuvana nuorena. Yksinhuoltajille tuotti lapsen nukkumaanmenoajoista kiinnipitäminen eniten haastetta. Mutta heidän mielestään asia saattoi korjaantua, kunhan lapsi aloittaa kerhon. Eräs nuori äiti tunnisti pojan ehkä liiallisen turvautumisen itseensä, mutta hän luotti siihen, että tämä ongelma helpottuu, kun lapsi saa toisten lasten seuraa kerhossa ja pääsee säännöllisesti leikkimään ja ulkoilemaan.

” Poika saattaa mennä sillee kymmenen aikoihinkin nukkumaan, koska meillä ei oo ikinä päivisin mitään”

” et sillä on kolme kertaa viikossa kerho ja se on 9-12, nii se ehkä kuiteski sit auttaa, et menee aikasemmin nukkumaan ja herää aikasemmin”

”Nii sit tulee vähä väkisinkin muiden lasten kans tekemisiin ku se huomaa, et ku mä en oo siinä”

Lapsen takia haluttiin valmistaa arkipäivinä ruokaa, vaikka itse olisi pärjännyt koko päivän esim. pelkällä suklaapatukalla. Haluttiin olla hyvänä esimerkkinä lapselle eikä siirtää omia huonoja ruokailutapoja eteenpäin.

” Nii kyl mä sit lapsen takia teen ruuan ja näytän hänelle, et mäkin syön, ettei sille tuu semmosta, ettei sekään halua syödä”.

Yksinhuoltajalla oli enemmän haasteita lapsen pukemisen, ulkoiluun lähtemisen ja syömisen kanssa. Lapsen sairastumiseen, loukkaantumiseen sekä omaan äkilliseen sairastumiseen liittyviä pelkotiloja tuotiin esille. Se pelotti, mitä omalle lapselle tapahtuu pahimassa tapauksessa, kuka huolehtii hänestä? Pelkojen taustalla saattoi olla usein aikaisempi pelottava kokemus tai se ettei omistanut ajokorttia ja autoa, mikä olisi helpottanut nopeasti hoitoon pääsyä.

” Yleensä siis mulle iskee kauhee paniikki, koska mua pelottaa, että lapselle tapahtuu jotain paha tai mä kuolen ja lapsi jää ilman äitiä”

”kuumekouristus pelottaa ihan sikana”,

”siis mähän menisin ihan paniikkiin”,

Nuoret, jotka eivät vielä seurustelleet, haaveilivat löytävänsä parisuhteen tai puolison. Yksinhuoltajalla oli haave palata lapsen isän kanssa yhteen vielä jossain vaiheessa elämää. Yksinhuoltajat olivat jo saattaneet huomata uusissa ihmissuhteissaan yksinhuoltajuuden ja lapsen tuomat rajoitukset. Ja he olivat tulleet siihen tulokseen, että yksinhuoltajana oli helpompi toimia. Nuoret eivät myöskään halunneet aloittaa uutta suhdetta helposti tai nopeasti, sillä se saattoi jopa pelottaa ajatuksena tai aiemmista suhteista oli jäänyt huonoja kokemuksia. He

näkevät pysyvän parisuhteen tai uusioperheen mahdollisuuden vasta kaukaisessa tulevaisuudessa.

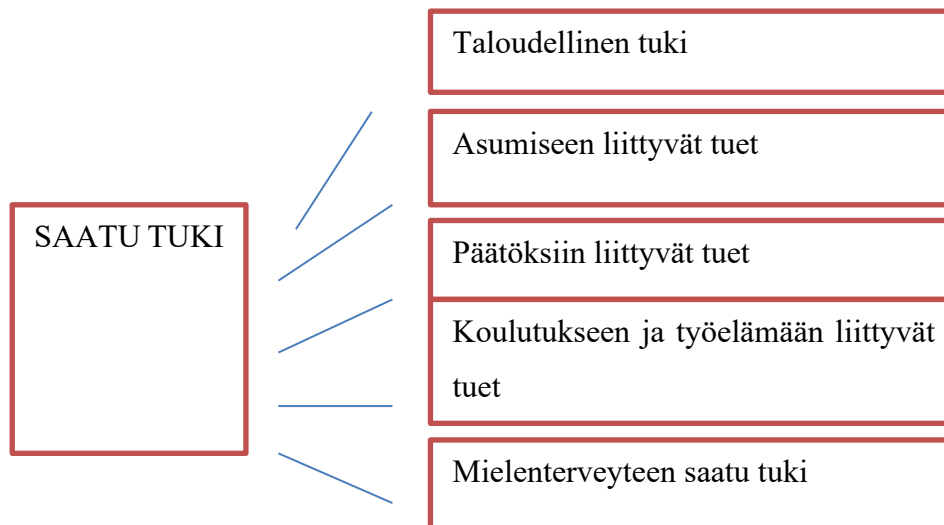
” Nii se on ehkä ainoo, kenet mä niinku haluaisin ees päästää lähelle”

” Kun mä oon nähny aika negatiivisella tavalla, mihin parisuhde johtaa”, ”mut olis mielenkiintoinen ajatus, jos mulla ois tulevaisuudessa vaikka 15 vuoden kuluttua perhe”.

5.4 Nuorten kokemukset saadusta tuesta

Nuorten kokemukset saadusta tuesta koostuivat taloudellisesta, asumiseen liittyvästä, päätöksiin liittyvistä, koulutukseen ja työelämään liittyvistä sekä mielenterveyteen saadusta tuesta

Kuvio 14: Saatu tuki. (Kuvio14)

Kuvio 14. Nuorten saama tuki

Nuoret kokivat, että he saivat paljon apua ja neuvoja sukulaisiltaan ja sosiaaliviranomaisilta lomakkeiden täyttöön ja laskujen hoitamiseen. Yhden äiti oli neuvonut, ettei kannata etukäteen ennen eräpäivää maksaa laskuja, niin silloin jää rahaa paremmin ruokaan. Erään nuoren poikaystävä ja äiti huomasi heti, jos jotain oli vialla ja kyseli syitä voidakseen auttaa nuorta. Moni kertoi, että voi kysyä apua vanhemmiltaan tai sosiaalityöntekijöiltä, jos tulee ongelmia.

Nuoret olivat olleet tyytyväisiä jälkihuollon palveluihin ja luottivat siihen, että jälkihuollossa kyllä autetaan, kun on tarvetta ja moni, että jälkihuollon tuki oli ollut tosi toimivaa.

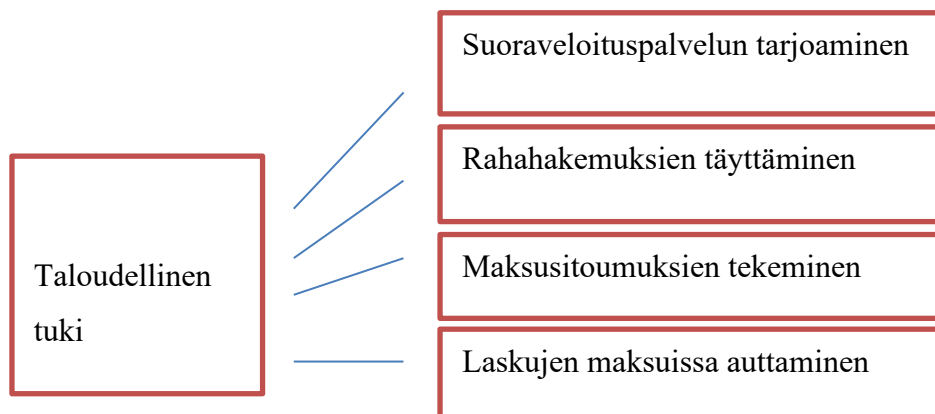
”Mulla on ainaki niin hyvä kokemus, et en mä silleen muuttas mitään, et mun mielest on ollu tosi hyvä.”

”Todella ollu hyötyä, vähän liiankin paljon hyötyä”.

Muutammat nuoret kokivat, etteivät olleet saaneet vanhemmiltaan mitään rahallista tukea tai vanhemmat olivat laittaneet jo nuorena toimimaan itsenäisesti ja maksamaan omat harrastuksensa. Tai vanhemmalta saatu tuki ei ollut vastannut omaa tarvetta. Usein isovanhemmilta sai helposti apua esimerkiksi ruokatukea ja se asia tiedostaen, oltiin tottuneita soittamaan loppukuusta heille ja esittämään ruokatoiveita.

5.4.1 Taloudellinen tuki

Taloudelliseen tukeen liittyivät suoraveloituspalvelun tarjoaminen, rahahakemuksien täyttäminen, maksusitoumuksien tekeminen ja laskujen maksuissa auttaminen. (Kuvio15)

Kuvio 15. Taloudellinen tuki

Moni nuori oli tyytyväinen saamaansa taloudelliseen tukeen. Nuoret osasivat pyytää apua tarvittaessa raha- ja tukihakemuksien täyttöön.

”Mä oon saanu niin paljon ja oon tosi kiitollinen, että mä pärjään tosi hyvin itsenäisesti” koska vuokra menee automaattisesti ain vuokranantajalle, nii mun ei tarvii välittää siit, et ei tuu stressii siitä, et apua, mä käytin nyt vahingos vuokratrahoista, et apua nyt jää rästiin vuokrii. Nii seki on ollu ihan tosi hyvä”.

”Vaikka tää loppuukin 21-vuotiaana niin kolme vuotta sitä, että saa noin paljon rahallista tukea”.

”Nyt tuli just sähkölaskujen kaa pieni tommonen hämminki, ni soitin niistäkin kyselin”.

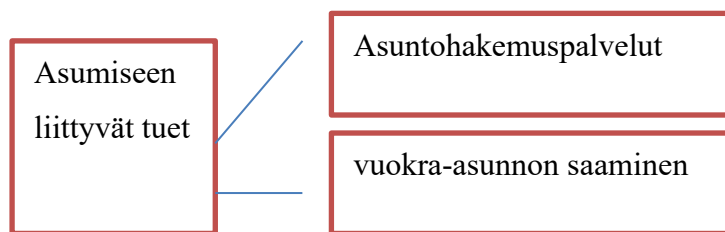
Joillekin nuorille oli jo suunniteltu yksilöllisiä jatkotoimenpiteitä, kuten valmiiksi maksusitoumuksia apteekkiin ja ruokakauppaan. Muutama nuori ei muistanut, että heidän kanssaan oli pidetty jonkinlainen jatkosuunnitelma tai päätöskokous. Muuan nuori sanoi, että kuukaudessa saatava rahamäärä voisi olla toki suurempi ja maksusitoumuksia pitäisi saada enemmän. Muutaman nuorten saamista sakoista oli huolehdittu jälkihuollossa ja tarjottu oikeusapuneuvontaa ja siitä oltiin kiitollisia.

”Ruokalappui ja tämmösii johonki vaatteisiin. ja sit pitäs ehkä jotain, et jos on vaik joulu tai synttärit, ni jotain pitäs olla jotain kivaa pientä”.

”Tyyliin mun kaikkii sakkoi ja, et mitkä mun pitää maksaa ja mitkä on tullu oikeudesta. Ja sit ne selvittää niit mun puolest.”

5.4.2 Asumiseen liittyvät tuet

Asumisen tuet liittyivät asuntohakemuspalveluihin ja vuokra-asunnon saamiseen. (Kuvio16)

Kuvio 15. Asumiseen liittyvät tuet.

Muutamit nuoret halusivat tehdä asumistukihakemusta viranomaisen kanssa yhdessä, jotta se olisi varmasti oikein ja jottei tuki vaan jäisi saamatta osaamattomuuden takia. Kotoa muuttavat nuoret odottivat kovasti muuttoa omilleen. Muutama heistä oli ollut jo pitkään Helsingin kaupungin vuokra-asuntojen jonossa. Asumisharjoitteluun liittyvistä tuista oltiin erityisen kiitollisia. Todella moni kiitteli tuesta, jota olivat saaneet moneen todella pieneenkin asumiseen liittyvään asiaan. Yleisesti oltiin asumisohjaajan vaihdoksesta harmistuneita. Jonkin verran toivottiin, että saisi tukea edes kerran kuussa vaikka olisi jo täyttänyt 21 vuotta ja saisi

mahdollisuuden edes kerran vuodessa ottaa yhteyttä vanhaan tuttuun sosiaaliohjaajaan keskustellakseen mieltä askarruttavista asioista.

”Mä en oikein tiedä välillä, kelle soittaa ja sanoo mitäki”. Jonkun uuden henkilön yhteydenottoa oli saatettu odottaa jo pitemmän aikaa”

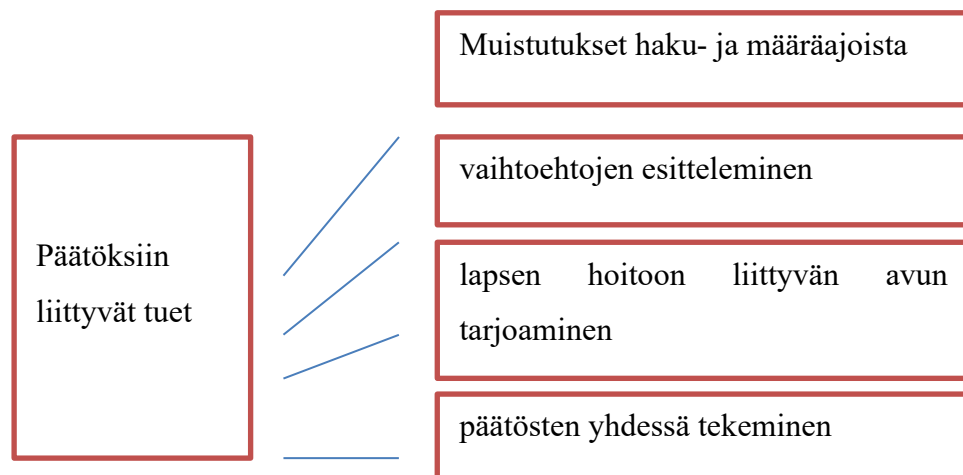
”Niin, oon nyt odottanu tässä nyt puoltoista kuukautta jonkun soittoa”.

”Jos tulis joku hätätilanne, nii sit pystyis kumminki näkee tai jotai, tai soittaa es”.

Nuoret kertoivat, että haluaisivat saada enemmän rahaa ja määrällisesti enemmän sosiaalityöntekijöitä hoitamaan jälkihuollon nuorille suunnattua perustyötä. Lisäksi haastatellut nuoret ilmaisivat, että haluaisivat jatkossa hoitaa asioitaan tutun henkilön kanssa eikä aloittaa alusta aivan vieraan sosiaalityöntekijän kanssa.

5.4.3 Päätöksiin liittyvät tuet

Päätöksiin liittyvät tuet olivat muistutukset haku- ja määräajoista, vaihtoehtojen esitteleminen, lapsen hoitoon liittyvän avun tarjoaminen sekä päätösten yhdessä tekeminen. (Kuvio 17)

Kuvio 17. Päätöksiin liittyvät tuet.

Nuoret olivat pääasiallisesti tyytyväisiä saamiinsa päätöksiin ja uskoivat, että heillä oli ollut riittävästi mahdollisuutta keskustella ja vaikuttaa päätöksiinsä ja saada ne muokattua omannäköiseksi. Nuorille päätöksen tekeminen saattoi olla vaikeaa ja he saattoivat unohtaa

niihin liittyviä tärkeitä takarajoja. Nuoria muistuteltiin usein puhelimitse eri tapaamisista ja aikatauluista erilaisista virastoista, sillä suurin osa nuorista olisi todennäköisesti muuten jäänyt tulematta sovitulle käynnille. Nuorille oli kerrottu riittävästi eri vaihtoehdoista ja joskus nuoren empiessä jopa viranomaiset tekivät nuoren puolesta päätöksiä. Ne, jotka olivat vähemmän tyytyväisiä saamaansa tukeen, olisivat halunneet henkilökohtaisempaa ja yksilöllisempää selvitystä päätöksiensä tueksi.

”Ei mulla oo koskaan missään noissa suunnitelmissa ollu mitään sanottavaa, että ne on mun mielestä hyviä. Eikä mulla oo ollut mistään lisättävää tai korjattavaa ikinä niistä”,

”kaikkii näihin virallisii asioihin ja sitte siis sellasii, jos mä oon huolissani jostain, niin sanon niille ni kyl ne sit selvittää asiat ja tekee mun puolest aika paljo”,

”Et mä muistan kaikki jutut mitä mun pitää tehdä, Et mulle kerrotaan mitä vaihtoehtoi ois”.

Raskaana olevalla oli tietysti paljon omanlaisiaan haasteita. Omalta äidiltä haluttiin saada lapsen kasvatukseen liittyviä neuvoja. Raskaana oleva halusi nähdä myös iäkkäämpiä sukulaisiaan, mutta nuori ei uskaltanut enää matkustaa kauas, sillä laskettu aika saattoi olla jo lähellä ja aiheuttaa riskimahdollisuutta. Raskaana olevalle oli tarjottu varhaiskasvatukseen rinnastettavaa opetusta tulevan vauvan hoitoon, mutta hän koki haastetta siinä, että jos ei ota apua vastaan niin, se saatetaan tulkita lapselliseksi käyttäytymiseksi. Nuoret halusivat ottaa vastaan henkilökohtaista apua, mutta he eivät halunneet ryhmään kohdistettuja tukitoimia. Syyksi perusteltiin mm. omakohtaista kokemusta ikään kuin muutenkin vinoon katsomista entisen päihdehistorian takia tai ikään kuin ei nyt jatkossakaan luotettaisi, vaikka on jo ns. kuivilla. Nuoret ilmaisivat myös sen, että jos heitä kohdeltiin väärin, niin heidän ei tarvinnut kaikkiin ehdotuksiin suostua.

Suurin osa nuorista koki, että oli saanut sosiaalihuollosta hyvin keskustelutukea. Nuoret pohtivat valmiuttaan päättää asioistaan, kun täyttää sen 21v ja muutama koki, ettei ole vielä riittävän aikuinen.

”Et ei oo vielä valmis viel 21-vuotiaana elää yksin tai pärjää ihan kokonaan yksin, ” et ees kerran vuodes vois nähä sit vaik sosiaaliohjaajaa sen jälkeen, kun on täyttäny”

”Et ei se ois enää niin säännöllist välttämät enää”

” 25 ois hyvä varmaan oikeesti. Must tuntuu, et siin vaihees mä alan vast kasvaa aikuiseks niinku henkisesti”

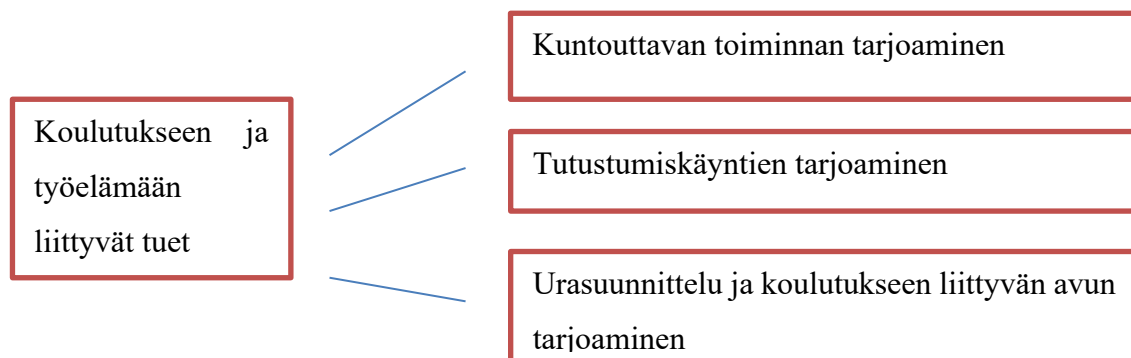
Muutamalla nuorella oli ollut näkemyseroja jälkihuollon työntekijöiden kanssa. Nämä johtuivat henkilökemiasta tai kulttuurieroista. Nuori koki, että sosiaalityöntekijä ei ollut täysin ymmärtänyt nuoren kulttuuritaustaa, kun hän halusi isomman asunnon. Vaikka hän halusi tarpeen mukaan pystyä sijoittamaan isomman määrän sukulaisiaan luokseen. Ongelmaan oli tarjottu mahdollisuus vaihtaa työntekijää ja näin nuori oli saatu tyytyväiseksi.

”Työntekijä on saattanu ihan suoraan sanoa, että mua ei kiinnosta teidän kulttuuri ja ollut tosi röyhkee sille, et mun äitille myös. nii semmoset, mä oon vähä ajatellu, et vähän väärään työhön ehkä tullu”.

”Mä en hirveen hyvin tulle juttuun mun työntekijän kanssa eikä olla oltu samalla aaltopituudella, että hän on varmasti kelpo työntekijä, mut silleen et ei ihan menny yks yhteen”

5.4.4 Koulutukseen ja työelämään liittyvät tuet

Koulutukseen ja työelämään liittyvät tuet liittyivät kuntouttavan toiminnan tarjoamiseen, tutustumiskäyntien tarjoamiseen sekä urasuunnittelu ja koulutukseen liittyvän avun tarjoamiseen. (Kuvio 18)

Kuvio 18. Koulutukseen ja työelämään liittyvät tuet.

Työvoimatoimiston maksamalla kuntouttavalla työtoiminnalla oli tarjottu nuorille uusien mahdollisuuksien löytämistä, arkirytmien säilyttämistä ja mielekästä toimintaa päivään.

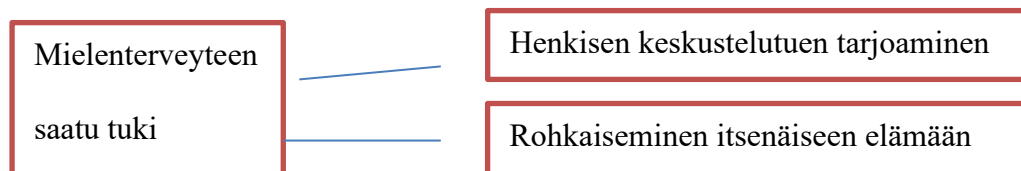
”Käytiin tutustumassa tämmöseen paikkaan ku Vamos olohuone, mikä oli tarkoitettu ihmisille, jotka oli ollu ennen Vamoksessa, turvallinen paikka mihin mennä kaks kertaa viikossa hengamaan, jos ei mitään muuta”.

Ulkopuoliset luennoitsijat saattoivat käydä puhumassa nuorille omasta urastaan. Nuoret olivat päässeet myös osallistumaan erilaisille retkille esim. tutustumiskäynnille Fazerilaan.

Kouluun ja opiskeluun liittyviin asioihin nuoret olivat oppineet kysymään luokanopettajalta tai muilta alan opettajilta apua. Nuoria oli myös ohjattu koulupsykologin luo käymään ja sitä kautta he olivat saaneet apua lintsaimisen lopettamiseen. Nykyään nuoret olivat myös tottuneet hakemaan vastauksia nopeasti internetistä, jos ei muualta saanut nopeasti apua. Jokunen nuori ilmaisi, että opiskelun suunnitteluun he olisivat halunneet yksilöllisempiä neuvoja ja tukea.

5.4.5 Mielenterveyteen saatu tuki

Mielenterveyteen nuorille oli tarjottu henkistä keskustelutukea ja rohkaisua itsenäiseen elämään. (Kuvio 19)

Kuvio 19. Mielenterveyteen saatu tuki.

Monet nuoret olivat saaneet henkistä keskustelutukea sosiaaliohjaajilta ja omilta tukihenkilöiltä. Muutamalla nuorella oli alkanut hoitokontakti johonkin mielenterveysyksikköön tai psykiatrian poliklinikalle jo 13-vuotiaana ja siitä se oli jatkunut edelleen. Toipuville niin sanotuille entisille addikteille nuorille oli järjestetty vertaistukiryhmiä sekä omaa henkilökohtaista tukihenkilöä. Nuoria oli rohkaistu itsenäistymisen hetken lähestyessä ja se oli auttanut nuoria luottamaan itseensä.

”Herranjumala, mitä mä sitten teen, ku me ei enää nähä sen jälkee?. mut sen mielest mä tuun kyl pärjää, koska mä osaan kyl hoitaa asioita”.

Muutamalla nuorella oli koulukiusatuksi tulleen taustaa ja he hyötyivät mielestään yksilöllisestä keskustelutuesta paljon. He saivat kertoa ja keskustella aiheesta ja he kokivat, että tämä kohensi heidän mielialaansa.

Joissain tilanteissa nuori oli saattanut saada hyvinkin spesifioitua apua osakseen. Jollekin nuorelle oli järjestetty tukea avohoitokontaktilla psykiatrian poliklinikalla, jossa hän oli käynyt pari kertaa kuussa keskustelemassa. Muutama nuori kuitenkin kertoi, ettei mielestään ollut saanut sellaista henkistä keskusteluapua, mitä olisi tarvinnut. He kuvasivat tuen olleen lähinnä haastattelumaisen tilannekatsauksen, missä oli käyty lähinnä läpi se, miten edellinen viikko oli sujunut. Muutama nuori olisi halunnut tapaamisia olevan useammin esimerkiksi kerran kahdessa viikossa, mutta he ymmärsivät sen vaativan todennäköisesti lisää resursseja sosiaaliinhuoltoon.

6. POHDINTA JA TULOKSET

6.1 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimus kohdistui haavoittuvaan väestöryhmään. Tämä oli otettu huomioon jokaisessa tutkimusvaiheessa. Jälkihuollossa olevien nuorten yksityisyyden suoja oli kunnioitettu sekä heidän oikeuksiaan ja ihmisarvoaan. Tutkimuksissa ei ollut puututtu tutkittavien fyysiseen koskemattomuuteen. Tutkimukseen osallistuminen on ollut vapaaehtoista ja heitä oli siitä informoitu. Heillä on ollut mahdollisuus perääntyä ja lopettaa haastattelu kesken. Tutkija oli ollut selvillä siitä, mihin tarkoitukseen hän tätä haastattelua tarvitsee ja mikä on ollut hänen hoitotyön kysymys, lisäksi hän on arvioinut, vastaako tutkimuksen kohde ja tutkimus-ongelmat toisiaan ja ovatko ne eettisesti perusteltavia. Tutkija on osaltaan sitoutunut tutkimuksen kohteeseen ja tutkimusongelmien selvittämiseen, jolloin samalla hän on hyväksynyt nämä eettiset kriteerit toiminnalleen. (Kaasinen 2019, Leino Kilpi & Välimäki 2014.) Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen tietojenkeruuta ei ole yhdistetty tämän tutkimuksen toisen vaiheen osallistujiin. Asiakirjoja ei ole tulostettu missään tutkimuksen vaiheessa ja säilytetty epämääräisesti. Yksittäisten henkilöiden tietoja ei ole tarkoitus tuoda tunnistettavasti esille missään vaiheessa. Itä-Suomen yliopiston tutkimuseettinen toimikunta on arvioinut hankkeen alussa vuonna 2015 tutkimussuunnitelman ja antanut siitä puoltavan lausunnon. Tutkimusluvan on myöntänyt pääkaupunkiseudun sosiaali- ja terveystoimiala. Tähän tutkimuksen loppuosaan on haettu vielä erikseen oma asianmukainen tutkimuslupa Helsingin sosiaali- ja terveystoimialalta tammikuussa 2019.

Kerätyt tunnistamattomia tietoja sisältävät aineistot, johon kuuluivat litteroidut haastattelut ja haastatteluihin osallistuvilta saadut tietoon perustuvat suostumukset säilytettiin Itä-Suomen yliopistossa hoitotieteen laitoksella lukituissa kaapeissa. Tutkimushankkeeseen on alussa jo laadittu aineistohallintasuunnitelma, jossa on erikseen suunniteltu asiakirja-aineiston käsittely ja säilytys sekä haastatteluaineiston käsittely ja säilytys. Aineistot on tarkoitus hävittää heti, kun ne ovat tämän tutkimuksen näkökulmasta tarpeettomia, kuitenkin viimeistään seitsemän vuoden kuluessa. Pro Graduani varten minulle annettiin kopiot aineistoista tammikuussa ja samalla sain ohjeet, miten minun tulee tietosuojan mukaisesti säilyttää niitä ja miten tehdyn opinnäytetyön jälkeen tuhoan aineistot (Häggman - Laitila ym. 2015.)

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Teemahaastattelu oli valittu tutkimuksen menetelmäksi, koska sillä saatiin kerättyä parhaiten tietoa tutkimuksen osallistujien kokemuksista ja keskustelunomaisuus toi

haastattelutilanteeseen joustavuutta ja rentoutta. Tutkimus aloitettiin yhteisellä tilaisuudella syyskuussa 2016, jossa tutkija esitteli sosiaalityöntekijöille tutkimusta ja samalla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkijalle. Haastateltavien joukko perustui harkinnanvaraisuuteen. Nuoret, jotka olivat ilmaisseet haluavansa tutkimukseen, saivat kirjallisen tiedotteen tutkimuksesta, jonka jälkeen yksityiskohdat sovittiin henkilökohtaisesti puhelimitse. He saivat tämän jälkeen teemahaastattelun rungon luettavaksi. Haastatteluun tulevia muistutettiin etukäteen sovitusti tekstiviestillä, jotta ei tapahtunut tahatonta ikävää unohdusta. Haastattelijalla oli pitänyt samalla myös haastattelupäiväkirjaa, jotta hän oli pystynyt tarvittaessa tarkistamaan asioita aihealueita auki kirjoittaessaan. (Kaasinen 2019.) Eettisestä näkökulmasta katsoen analyysiä on tehty tieteellisesti luotettavasti, kun hyödynnetään koko kerättyä aineistoa (Leino- Kilpi & Välimäki 2014). Tekemääni kakkososan tutkimusta voidaan myös pitää luotettavana, sillä olin huolellisesti analysoinut aineistoa sekä olin valinnut esimerkeiksi täysin autenttisia kokonaisia nuorten esittämiä ilmauksia niitä muuttamatta tai lyhentämättä, jolloin niiden merkitys ei ole päässyt muuttumaan alkuperäisestä.

6.3 Tulosten tarkastelua

Useimmat nuoret olivat saaneet korjattua suhteitaan omiin biologisiin vanhempiansa ja muihin sukulaisiin. Nuoret arvostivat opiskelun ja työpaikan merkitystä ja näkivät näiden asioiden turvaavan tulevaisuutta. Jälkihuollon nuorista valtaosa mielsi itsensä aikuiseksi ja oli varsin luottavainen omaan tulevaisuuteensa ja itsenäisen elämän mahdollisuuteensa. He suhtautuivat aikuistumiseen ja omiin selviytymistaitoihinsa yllättävän luottavaisesti ja positiivisesti. Heillä oli käytettävissään erilaisia selviytymistrategioita, riittäviä edellytyksiä turvalliselle elämälle ja tukihenkilöitä, joiden avulla he siirtyivät helpommin itsenäiseen elämään, kuten (Paulsen & Berg 2016, Liabo ym.2016) olivat myös omassa tutkimuksessaan todenneet.

Vaikka suurin osa nuorista oli saanut korjattua suhteensa vanhempiansa, oli muutamalla nuorella suhde vanhempiin vieläkin aika etäinen. He kuvasivat vanhemmilta saatavan tuen vaikeaksi ja jopa ajoittain mahdottomaksi. Osa nuorista joutui tukemaan omia vanhempiaan joko rahallisesti tai päihteistä eroon pääsemiseksi. Vanhemmilla saattoi olla omia vaikeuksia hallita omaa elämäänsä ja nuoret eivät halunneet häiritä heitä vielä omilla ongelmillaan tai olla ikään kuin ylimääräisenä taakkana tai huolenaiheena vanhemmilleen, kuten (Paulsen & Berg 2016) tutkimuksessa kävi ilmi.

Haastatellut nuoret pyrkivät myös aktiivisesti lopettamaan negatiivisia suhteitaan ja pitämään yllä hyviä suhteita. Mielipahaa tuovista suhteista nuoren pitäisi pyrkiä päästämään irti ja

keskittyä ylläpitämään vain positiivisia, iloa tuottavia ja elämäntilannetta tukevia suhteita. Tällöin nuoren lähipiirissä olisi sellaisia henkilöitä, joihin voisi turvautua ja kysyä neuvoja oman avuntarpeen hetkellä. Kuten aiemmissa (Rosenwald ym. 2013, Sulimani- Aidan 2017 ja Coyle & Pinkerton 2012) tekemissä tutkimuksissa todettiin.

Nuoret eivät olleet niinkään huolissaan omasta terveydestään, vaikka heillä oli terveyden kanssa ongelmia vaan heitä huoletti enemmän oman vuokra-asunnon löytäminen sekä rahoitustukien ja koulutuksen saaminen, niin kuin (Liabo ym. 2016) olivat tutkimuksessaan todenneet.

Osa jälkihuollon nuorista ei kyennyt harrastamaan mitään rahan vähyyden takia ja he olivat siitä pahoillaan. Sen takia juuri nuorille suunnatut päivä- ja kuntouttamistoiminnot toivat tärkeän vaihtoehdon kotona makaamiselle ja toimettomuudelle ja auttoivat nuoria pitämään vuorokausirytmii yllä, kuten (Dima& Skehill 2011, Sulimani-Aidan 2014) totesivat tutkimuksissaan.

Vaikka nuorella oli omaan itsenäistymiseen liittyviä haasteita vielä paljon ratkottavanaan, niin silti nuorta saattoi mietityttää tai pelottaa isommat yhteiskunnalliset ongelmat, kuten ilmaston lämpeneminen, koko planeetan hyvinvointi ja vesistöjen puhtaus. Heillä saattoi olla pelkoa myös koko yhteiskunnan puolesta. Osa nuorista koki, että he olivat saaneet niin paljon apua ja tukea, että he halusivat tehdä jotain koko planeetan ja yhteiskunnan hyväksi tehtävää työtä ikään kuin vastapalvelukseksi sosiaalihuollosta saamilleen avuille ja etuisuuksille

Haastatellut nuoret arvostivat ja korostivat tarvitsevansa mielenterveystukea, kuten hollantilaisessa tutkimuksessa (Barendregt ym. 2015) totesivat, että turvalliseen asuinympäristöön panostaminen ja selviytymiskeinojen opettelu lisäsivät nuorten kokemaa hyvinvointia. Itsetunnon kohentuminen ehkäisi mahdollisesti jatkossa mielialan laskua ja jopa psyykkistä romahdusta.

Nuorten omasta mielestä, he eivät olisi vielä nuoren ikänsä puolesta eikä psyykkisesti valmiita itsenäiseen elämään. Jälkihuoltoaikaa pitäisi pyrkiä pidentämään tai yksilöllistä tukea pitäisi pyrkiä tarjoamaan siirtymävaiheessa. Nuoria pitäisi kuunnella enemmän ja ottaa nuorten omia mielipiteitä enemmän huomioon suunniteltaessa nuoren itsenäistymistä. Se lisäisi nuoren turvallisuudentunnetta ja vähentäisi muutoksesta johtuvaa ahdistusta. Bridges- mallia voisi hyödyntää tuen määrän hallitussa vähentämisessä, kuten (Bengtsson, Sjöblom & Öberg 2017, Mendes 2009, 2012 ja Dima & Skehill 2011) tutkimuksen mukaan todettiin. Vaikka

suurimmalla osalla nuorista siirtymävaihe aikuisuuteen sujuu hyvällä tavalla, niin monet kuitenkin heistä tarvitsisivat enemmän apua, tukea ja toimia parhaan mahdollisen siirtymisen varmistamiseksi. Tarvittavien toimenpiteiden järjestämiseksi lasten suojelupalvelun pitäisi tarkalleen tietää, millaista tukea ja miten paljon nuoret sitä tarvitsevat. Tämän tiedon saamiseksi nuorilla pitäisi olla hyvät ja luottavaiset suhteet lastensuojelun työntekijöihin, kuten (Paulsen & Berg 2016) ovat myös todenneet tutkimuksissaan.

Pojille suunnattu kannustava keskustelu oli vielä enemmän tarpeellisempaa kuin tytöille suunnattu, sillä haastatellut jälkihuollossa olevat pojat olivat selvemmin yksinäisempiä ja vetäytyväisempiä sosiaalisesta kanssakäymisestä, kuten (Dam van & muut 2017, Schofield ym. 2017, Barendregt & muut, 2014, Sinkkonen & Kyttälä 2015 ja Wright 2010) totesivat tutkimuksissaan.

Nuoret olivat erittäin tyytyväisiä heille suunnatusta yksilöllisestä mielenterveystuesta ja hyötyivät aidosti päihteistä eroon suunnatuista tukitoimista, mutta odottivat enemmän eri asiantuntijoiden yhteistyömahdollisuuksia, kuten (Sims- Schouten & Hayden 2017 ja Liabo ym. 2017) totesivat tutkimuksissaan. Emotionaalinen tuki on erittäin tärkeää nuorille, jotta heillä on joku henkilö, joka aidosti välittää ja on aina tavoitettavista, jos he tuntevat tarvitsevansa tukea. Nuoret hyötyvät myös epävirallisesta tuesta ja haluavat jatkaa yhteydenpitoa tuttujen työntekijöiden kanssa, vaikka tukiaika olisi virallisesti jo päättynyt, kuten (Paulsen & Berg 2016) olivat myös tutkimuksessaan todenneet.

Jälkihuollossa kannattaisi keskittyä kuuntelemaan aidosti nuoren huolia, sillä se on ikään kuin viimeinen etappi nuoren itsenäistymisen taipaleella. Itsetuntoa kannattaisi pyrkiä tukemaan kaikilla mahdollisilla keinoilla, sillä siten saadaan nuoren resilienssiä ja sosiaalisia taitoja kehittymään. Tähän hyvältä menetelmältä näyttäisi olevan nuoren itse valitsema oma henkilökohtainen tukihenkilö tai mentori, kuten (Dam van ym. 2017) olivat tutkimuksessaan todenneet.

6.4 Johtopäätökset ja suositukset

Tällä tutkimuksella saatiin selville nuorten omia käsityksiä valmiuksista, haasteista ja saadusta tuesta itsenäiseen elämään. Nuorilla oli valmiuksia kuten kykyä rentoutua ja viettää virkistävää

vapaa-aikaa. He tunnistivat omia voimavarojaan ja iloa tuottavia asioita. Suurimmalla osalla nuorilla oli laaja tukiverkosto ja hyötyä ja tukea tuottavia ihmissuhteita.

Suurimmat huolenaiheet ja haasteet olivat selvästi nuorilla talouteen ja asumiseen liittyviä. Nuoret olivat huolissaan siitä, miten osaa hoitaa raha-asioitansa itsenäisesti jälkihuollon loputtua ja miten osaa täyttää tarvittavia kaavakkeita ja onnistuuko saamaan asunnon. Koulutukseen ja työpaikan saamiseen liittyi nuorilla monenlaisia haasteita, muun muassa miten saadaan koulutus loppuun asti suoritettua ja pääseekö omaan haaveammattiin, vaikka on ujoluonteinen, omaa jonkinasteisia vihanhallintaongelmia tai muita terveydellisiä rajoitteita.

Omassa terveystyössä, kuten ruokailu- ja unirytmien säilyttämisessä koettiin vaihtelevasti haasteita. Vain osalla oli ongelmia päihteiden käytössä, niistä erossa pysymisestä sekä oikeanlaisen lääkityksen saamisesta, jotta saa nukuttua kunnolla ja suoritettua opiskelut loppuun. Mielenterveyden kanssa oli yleisesti enemmän murhetta kuin fyysisellä osa-alueella. Arjenhallinta tuntui olevan nuorilla hallinnassa ja he olivat jo sijoitettuina tottuneet siivoamaan huoneitaan ja pesemään pyykkiä. Heillä oli vain vähäisiä vaikeuksia lähinnä kodin yleisen siisteyden ylläpitämisessä. Tulevilla vanhemmilla oli omat haasteensa vanhemmuudessa ja yksinään olevilla nuorilla oli haaveena tasapainoisen parisuhteen muodostaminen.

Nuorten kokivat, että olivat saaneet tukea sosiaaliviranomaisilta ja sukulaisiltaan. Taloudelliseen ja asumiseen liittyviin tukiin moni nuori oli tyytyväinen, mutta tietysti muiden nuorten tavoin, he olisivat halunneet enemmän rahallista tukea. Nuoret kertoivat, että heillä oli ollut mahdollisuus keskustella ja vaikuttaa omiin päätöksiin sekä heitä oli yritetty rohkaista itsenäistymiseen sekä omilla avuillaan pärjäämiseen. Vain muutamalla oli ollut kulttuuriin ja kasvatuksellisiin liittyviä näkemyseroja ja mielipiteitä sosiaalityöntekijän kanssa. Mutta näissäkin tapauksissa oli päästy yhteisymmärrykseen joko keskustelemalla tai vaihtamalla vastuuhenkilöä.

Tästä teemahaastattelusta saa hyvän kuvan siitä, miten jälkihuollossa voidaan onnistua auttamaan suurinta osaa nuoria itsenäisen elämän alkuun. Usein huonolta näyttävän tilanteen muuttamiseksi riittää se, että nuori muuttaa pois kotoaan tai nuoren asioihin puututaan. Nuoret, joilla on tukiverkosto kunnossa, löytyy sopivia henkilöitä, joilta avuntarpeen yllättäessä kysyä neuvoa tai apua. Jälkihuollon onnistumiseen vaikuttaa henkilökemian onnistuminen sosiaalityöntekijän kanssa sekä nuoren oma aktiivisuus osallistua ja vaatia omia mahdollisuuksiaan vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin. Kaikkien nuorten kohdalla ei päästä

aivan onnelliseen lopputulokseen esimerkiksi vahvasti hallitsevien päihderiippuvuuksien takia. Osalla nuorista on sellaisia ongelmia, että ne vaativat huomiota myös aikuisiässä. Jatkossakin nuorten osallisuutta omiin asioihinsa ja päätöksiinsä pitäisi vahvistaa siten, että terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet tulevat kokonaisvaltaisesti huomioituksi. Suurimmalla osalla nuorista on positiivisia odotuksia ja uskoa omaan tulevaisuuteensa ja omaan selviytymiseensä.

6.5. Jatkotutkimusehdotelmät

1. Tutkia, miten nuorten kokemuksia vastuusta ja vapaudesta voisi hyödyntää enemmän aikuisuuden siirtymäkohdassa, jossa hyvin tuetusta lastensuojelusta siirrytään jälkihuollon piiriin.
2. Tutkia, miten jälkihuollon työntekijät voisivat tukea enemmän nuoria ja vähentää nuorten ahdistusta.
3. Tutkia, miten nuorten mielenterveysongelmia voisi tunnistaa aikaisemmin ja ehkäistä niitä.

7. LÄHTEET

Ali Haydar S, Ramazan A & Abdullah I. 2010. Analyzing undergraduate students' self confidence levels in terms of some variables. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* .1205-1209.

Barendregt C S, Van der Laan A M, Bongers I L, Van Nieuwenhuizen C. 2014. Adolescents in secure residential care: the role of active and passive coping on general well-being and self-esteem. *Eur Child Adolesc Psychiatry* (2015) 24:845-854.

Bengtsson M, Sjöblom Y & Öberg P. 2017 Young care leavers' expectations of their future: A question of time horizon. *Child & Family Social Work*. vol 23. issue 2.

Coyle D, Pinkerton J. 2012. Leaving Care: The Need to Make Connections. *Child Care in Practice* Vol.18(4) 297-308

Dam van L, Neels S, Winter de M, Branje S, Wijsbroek S, Hutschemaekers G, Dekker A, Sekreve A, Zwaanswijk M, Wissink I and Stams J G. 2017. Youth Initiated Mentors: Do They Offer an Alternative for Out-of-Home Placement in Youth Care? *British Journal of Social Work* (2017) 47, 1764-1780.

Dima G, Skehill C. 2011. Making sense of leaving care: The contribution of Bridges model of transition to understanding the psychosocial process. *Children and Youth Services Review*: Vol 33(12), 2011, 2532-2539.

Glynn N, Mayoock P. 2018. "I've changed so much within a year": care leavers perspectives on the aftercare planning process. *Child Care in Practice* ,1-20

Heino T, 2014. Lastensuojelun jälkihuolto pohjoismaisen tutkimuksen aiheena. Pohjoismainen seminaari Terveiden- ja hyvinvoinnin laitoksella 2013. <http://www.allipaasikivensaatio.com/userData/alli-paasikiven-saatio-8ii/apuraharaportti2013-pohjoismainen-tutkijaryhma.pdf>. Luettu 16.7.2019

Heinonen H, 2016. Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Opas-lastenshyvinvoinninlaitoksella-uojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf>. Luettu 23.5.2019

Helsingin kaupunki. 2018. Helsingin sosiaali- ja terveyslautakunnan pöytäkirja 3/ 2018. http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Paatos/2018/Keha_2018-03-19_Khs_11_Pk/D58F8751-0A6D-C182-839D-61B702E00001/Liite.pdf . Luettu 18.10.2018

Hirsjärvi S, Remes P & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki. Tammi.

Häggman- Laitila A, Salokekkilä P, Karki S. 2019. Young People's Preparedness for Adult Life and Coping After Foster Care: A Systematic Review of Perceptions and Experiences in the Transition Period. *Child & youth care Forum*. Systematic review.

Häggman-Laitila A, Salokekkilä P, Satka M, Toivonen K, Kekolahti P & Ryyänen O-P. The coping of young Finnish adults after out-of-home care and aftercare services: A document-base analysis. *Services Review*. vol.102. 150-157.

Häggman- Laitila A, Salokekkilä P, Karki S. 2018. Transition to adult life of young people leaving foster care: A qualitative systematic review. *Children and Youth Services Review* 2018.

Kaasinen M, 2019. Osallisuuden kokemuksia itsenäistyvän nuoren elämässä- Teemahaastattelu lastensuojelun jälkihuollon nuorille. Pro-gradu-tutkielma, Itä-Suomen yliopisto.

Kiseley, S. R., Parker, J. K., Campbell, L. A., Karabanow, J., Hughes, J. M., & Gahagan, J. (2008). Health impacts of supportive housing for homeless youth: A pilot study. *Public Health*, 122.(10), 1089–1092

Kiviruusu O, 2017. Itsetunnon kehitys nuoruudesta aikuisuuteen ja siihen vaikuttavat tekijät 26 vuoden seurantatutkimuksessa. *Psykologia* 52.6

Lastensuojelun käsikirja. 2007. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#P75>

Haettu 18.10.2018

Leino- Kilpi H& Välimäki M,2014. Etiikka hoitotyössä. Sanoma Pro oy, 8.-9-painos. Helsinki

Liabo K, McKenna C, Ingold A, Roberts H.2016. Leaving foster or residential care: a participatory study of care leavers' experiences of health and social care transitions. *Child: Care, Health& Development* Vo 43 issue 2, 182-191.

Mendes P. 2009. Young People Transitioning from Out-of-Home Care: A Critical Analysis of Australian and International Policy and Practice. *Australian Social Work*. Vol 62(3) 388-402.

Mendes P. 2012. Examining the experiences of young people transitioning from out- of-home care in rural Victoria. *Rural Society*. vol.21(3), 198-209.

Määttä A, Keskitalo E. 2014 Ulkoringiltä sisärinkiin. Kumuloituneista ongelmista kärsivät nuoret aikuiset pirstaleisessa palvelujärjestelmässä. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116235/maatta.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 1.11.2018.

Naert J, Roose R, Rapp R& Vanderplasschen W, 2017. Continuity of care in youth services: A sustematic review.*Children and Youth Services Review*, 75,pp.116-126.

Paulsen V & Berg, B.2016. Social support and interdependency in transition to adulthood from child welfare services. *Children and Youth Services Review*, 68, 125–131.

Rosenwald M, Mcghee T& Noftall R.2013.Perspectiveson independent living Services Among Resilient Youth.Rosenwald M, Mcghee T & Noftall R. *Journal of Family Social work*, 16 148-163.

Saaranen-Kauppinen A & Puusniekka A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 21.20.2018

Salazar A M, Bailey Noell, Cole JJ , Haggerty K P, Roe S. 2018. Incorporating self-determination into substance abuse prevention programming for youth transitioning from foster care to adulthood. *Child & family social work*. Vol 23, issue 2, 2018. 281- 288.

Schofield G, Larsson B, Ward E. 2017. Risk, resilience and identity construction in the life narratives of young leaving residential care. *Child & Family social Work*. Vol.22. Issue 2, 782-791.

Sims- Schouten W, Hayden C. 2017. Mental health and wellbeing of care leavers: Making sense of their perspectives. *Child & Family Social Work*, vol 22, issue 4.

Sinkkonen H-M, Kyttala M. 2015. Supportive housing in foster care: The views of young people. *Child Care in Practice*. Vol 21(4), 2015, 408-424.

Sosiaalihuoltolaki 2014/1301. www.finlex.fi. Luettu 20.4.2019

Sulimani- Aidan Y. 2014. Care leaver`s challenges in transition to independent living. *Children and Youth Services Review* Vol .46 38-46.

Sulimani- Aidan Y. 2017. To dream the impossible dream: Care leavers`challenges and barriers in pursuing their future expectations and goals. *Children and Youth Services Review*. vol 81. 332-339.

THL 2018. Lastensuojelu. Suomen virallinen tilasto. <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lastensuojelu>. Luettu 12.10. 2018.

Wright K .2010.” Giving Voice” to Youths in out-of-home placements. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. Vol 20 issue 3, 335-348.

8. LIITTEET

Liite 1 Kirjallisuuskatsaukseen valitut tieteelliset tutkimusartikkelit.

Liitetaulukko tutkimusartikkelit

Author, year, country	Purpose of study	Sample and setting	Design and method	Key findings
1. Barendregt C S, Van der Laan A M, Bongers I L, Van Nieuwenhuizen C. 2014. Netherlands	Investigate the effect of coping on both the development of general well-being and self-esteem of adolescents with severe psychiatric problems in secure residential care.	16-18 years young (N= 172)	Qualitative 1,5 years follow-up study. The author of this study joined himself in the group.	The longitudinal relation between general well-being and self-esteem in no longer significant after adding active and passive coping to the model. Enhancing the well-being of adolescents might in the long run decrease the chance of reoffending and /or psychiatric relapse.
2. Bengtsson M, Sjöblom Y, Öberg P, 2017. Sweden	To investigate young careleavers expectations of their future after discharge from care.	16-21 years young (N=15)	Semistructured inter-views. Qualitative longitudinal data. First when still in care but planning for their discharge and the second time 6-9 months later.	Their short-term expectations consisted of worries connected to their approaching discharge and how to cope with challenges of everyday life after discharge from care.
Coyle D, Pinkerton J. 2012. Ireland	One aspect of care-leavers lives that has not received the attention it deserves is health	(N=9) young people aged 16-21 years	An in-depth qualitative study from two local authorities in England using an interpretive phenomenological approach. The detailed interviewing and analysis	It was apparent that the care-leavers had experienced variable planning arrangements for the transition from care, with only limited focus on emotional and psychological preparation, and with minimal attention to health
Dam van L, Neels S, Winter de M, Branje S, Wijsbroek S, Hutschmaekers G, Dekker A, Sekreve A, Zwaanswijk M, Wissink I and Stams J G. 2017. Netherlands	The present study evaluates the Youth Initiated Mentoring (YIM) approach in which families and youth care professionals collaborate with an informal mentor.	current study examined through case-file analysis of 200 adolescents (YIM group n ¼ 96, residential comparison group n ¼ 104)	Case-file analyses were conducted on a total of 200 youths to compare the nature of problems between youths who received ambulant treatment (YIM group, n96) and those who received residential treatment (control group, n104).	whether the YIM approach would be a promising alternative for out-of-home placement of youth with complex needs. A total of 83 per cent of the juveniles in the YIM group were able to nominate a mentor. The involvement of important non-parental adults may help to prevent out-of-home placement of adolescents with complex needs.

<p>Dima G, Skehill C, 2011. Uk</p>	<p>The purpose of this paper is to highlight how the findings demonstrated the complex psychosocial transition young people go through when they leave residential care and have to set up an independent life as adults.</p>	<p>34 aged 20-25 years, Two involved six focus groups with 32 various professionals from both the voluntary center manager, NGO project coordinators. managers from the direction). Phase Three involved a participatory working group ,which was established to bring together service users (6 young people) and service providers (6 professionals) to work together on solutions to improve care leaving practice and policy.</p>	<p>The study comprised of Three phases. One involved in-depth semi-structured interviews</p>	<p>This section brings evidence of the complexity of young people's transition from residential care to independent living, reporting on findings from both care leavers and professionals over the three research phases. The themes of ending care, social transition to independent living and psychological transition to adulthood</p> <p>Lacking a well-prepared discharge and an after-care support network, care leavers experience the gap between 'inside' and 'outside' care as a transition from almost total support to no support</p>
<p>Glynn N, Mayock P, 2018 Ireland</p>	<p>This paper examines young people's experiences of the aftercare planning process in Ireland drawing on data from the first phase of a qualitative longitudinal study of young people leaving care</p>	<p>Participants (N=16) were recruited at baseline and interviewed in-depth. The approach to interviewing was flexible and encouraged participants to talk about their experiences of care and the aftercare planning process</p>	<p>The research was designed to collect detailed information over a period of one year and involves three data collection points, conducted six months apart. In-depth interviewing was selected as the primary data collection method</p>	<p>The findings indicate considerable diversity in how young people experience and attach meaning to the transition out of care. They also reveal complexities surrounding youth participation in the leaving care planning process and uncover a number of distinct facilitators and barriers to participation</p>

<p>Liabo K, McKenna C, Ingold A& Roberts H.2017.UK</p>	<p>Background Young people in residential or foster care experience multiple transitions around their 18th birthday without the long term and consistent support from their family of origin that most of their peers can expect.</p>	<p>Methods Data were collected in participatory meetings and individual interviews between young people and researchers (n = 24) and individual interviews with practitioners (n = 11). In addition to discussion and interview techniques, we used pictorial and other participatory methods. Interviews were coded by three members of the team and differences resolved with a fourth</p>	<p>Individual interviews</p>	<p>Young people mentioned priority Housing, financial support and education. Young people being able to contact professionals; and professionals being able to contact one another. the need for transition as a long-term process, with children and young people having early opportunities to prepare for citizenship.</p>
<p>Mendes P.2009.Australia</p>	<p>This paper critically analyses the path-ways taken by care leavers, and the Australian and inter-national policy and practice esponses</p>	<p>Since 1989 to 2008 as a review.</p>	<p>Review</p>	<p>The findings of the study confirmed that there is enormous variation in the services provided by different states and territories, and suggested a need for a largescale national evaluation of leaving care services to examine the accessibility and effectiveness of the assistance provided by specialist services and statutory departments, as well as the operation of the relevant legislation and the different pathways taken by care leavers and their outcomes. All the available local and international research suggests that significant supports and programs are needed to compensate care leavers for the disadvantages produced</p>
<p>Mendes P.2012. Australia</p>	<p>To examines the experiences of a group of young people involved in the leaving care and after care support program introduced by St. Luke's Anglicare in the Victorian town of Bendigo</p>	<p>interviewed 17-22 years old (N=19) and second interview 18-23 years old(N=11)</p>	<p>Two rounds of interviews and focus groups with young people who were receiving support from the (LCACSS) a holistic leaving care and after care support service.</p>	<p>Findings suggest the importance of going planning and support by workers to promote positive family links for transition from care. This study confirms that a community development model of support based on a partnership between professional welfare workers and mainstream community networks is likely to promote the social inclusion of care leavers in the local community.</p>

<p>Määttä A, Keskitalo E. 2014. Finland</p>	<p>To explore the factors and processes that determine the ability of service system operators to support those young with have cumulative problems</p>	<p>To collected with open questions forms 22 young adults responses from the Metropolitan area and 13 responses from the authorities , who working with young people.</p>	<p>A case study comparing the number of municipal users and other key figures for a metropolitan city and a smaller municipality with less than 20,000 inhabitants</p>	<p>The potential for helping individual workers is reduced due to obstacles at the level of employees, sectors, and service systems. Working at the employee level is hampered by rush and inadequate resources. Sectoral cooperation is hampered by secrecy obligations and different operating cultures. At the level of the service system, the problem is visible as functions separating the external and internal loops, the connections between them are not sufficiently recognized.</p>
<p>Rosenwald M, Mcghee T &Noftall R,2013.Usa</p>	<p>This article describes the results of a qualitative research study of youth who are primarily aging out of foster care and utilizing Independent Living Services.</p>	<p>Six young adults (three female, three male; all African American/Black, age range between 18 and 23) participated in the study</p>	<p>Interviews and focus groups</p>	<p>four themes: (1) emotional support needed (family support, case manager support), (2) tangible independent living services requested (financial resources, life skills, daycare), (3) communication of program services, and (4) the role of resiliency. A discussion of the themes and recommendations for child welfare agencies that work with this population are forwarded.</p>
<p>Salazar A M, Bailey Noell, Cole JJ , Haggerty K P, Roe S. 2018.Usa</p>	<p>Youth transitioning from foster care to adulthood are at higher risk for alcohol and substance abuse disorders than general population youth. At the same time, these youths are often recipients of strong clinical intervention, often at levels considered unnecessary, for other mental health or behavioural challenges. Because of this, there is sometimes resistance from providers to offer services such as substance abuse prevention programming as it may be seen as contributing to youths' overclinicalization</p>	<p>Participants included 10 young adults with foster care experience aged 18 to 21, six child welfare system representatives, five independent living programme representatives, 10 higher education representatives, and six representatives from other nonprofits that serve or conduct research on youth with foster care experience.</p>	<p>Four focus groups held with 37 participants in two Pasific Northwestern cities in December 2014 and Januauary 2015.</p>	<p>Participants also stressed the importance of supporting youth transitioning from care in gaining the knowledge, tools, and resources necessary for them to feel they can effectively navigate their life choices in relation to substance use and abuse. These easily translated into strategies for building youth competence.</p>

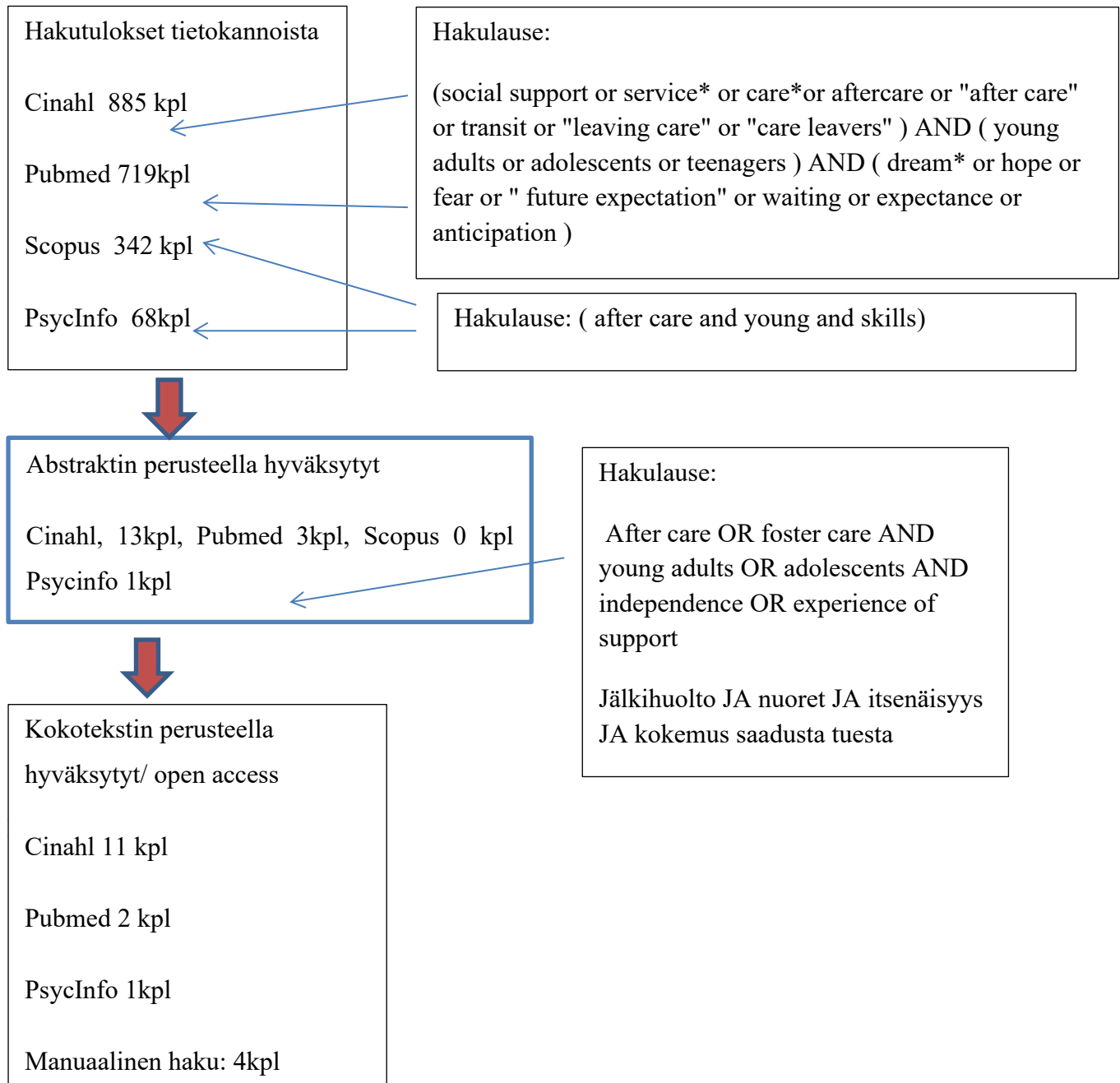
	, stigmatization, or retraumatization.			
Schofield G, Larsson B, Ward E,2017. Great Britain	Investigate of young people's experiences of the transition to adulthood from children's homes run by a voluntary sector organization.	20 young careleavers	Narrative analysis	Listening to the different underlying meanings to young people of their apparently similar stories of adverse childhoods is an important first step in helping them to make sense of how and why they may be finding it difficult to accept help, form relationships, become more resilient and move on.
Sinkkonen H- M, Kyttala M.2015, Suomi	Respondents' experiences of supportive housing services.	(N= 39) 17-26 years old young, who had been residents in supportive care in Helsinki for 3–36 months	the quantitative questionnaire was sent by mail to all those who had lived insupportive housing provided by Helsinki City Social Service Department between 1997 and 2005	The girls' more negative experiences and attitudes indicate a need to evaluate aftercare service practices and their suitability for both genders. Greater flexibility would provide more opportunities to respond to individual needs, but this would require a balancing of equal treatment of all young people against treatment based on individual needs and competences. Preparing for individual living in society demands adaptation to certain common rules and circumstances, and so even supportive housing cannot provide a perfect system for all residents. Although most of the foster girls (or boys) might think they are ready for independent living at the age of 18 most of them are not. It is society's task to ensure a safe transition from foster care to independent living by offering aftercare services even when young people think they do not need them. both soft and hard independent living skills for young people must be supported during the supportive housing period, as both kinds of skills are essential in modern society
Sims-Houten W, Hayden C,2017.Great Britain	Based on data collected as part of an evaluation of a lifeskills project for young care leavers developed	25 young took part in interviews. Average age 18,5 years and average	Semi-structured in-depth-interviewing	Need to tackle stigma and understanding about mental health in leaving care projects.2. practitioners need to make better use of existing point to inform more focused provision. 3. the need

	by a child-focused charity in South-england.	had spent 10 years in care.		for programmes that address the broader transitional care needs of young care leavers in relation to mental health.
Sulimani-Aidan Y, 2014.Israel	The goal of this paper is to present care leavers' challenges in the transition to independent living in Israel. Studies that examined the status of care leavers in the years after the transition to independent living have enhanced the understanding of these young people's vulnerability	236 Young adults from 26 welfare and educational care facilities, but containing the most vulnerable youths in residential care in Israel for most of these adolescents experienced neglect or abuse and came from broken and marginalized families in Israel's geographical and social periphery	236 graduates were interviewed by phone about one year after the transition to independent living (an 85.2% response rate), including 60.6% men and 39.4% women, with an average age of 19.5.	One third reported having no support at all or only some of the time. Care leavers reported both positive and negative experiences during the transition.
Sulimani-Aidan Y.2017.Israel	The goal of this study was to explore the challenges and barriers young adults who left care experience during their emerging adulthood in relation to their own expectations, goals and future aspirations	25 young adults who were emancipated from different types of out-of-home placements in Israel. (therapeutic residential care placements, youth villages and foster care	A semi-structured interview protocol was developed, consisting of open-ended questions	the young adults recognized the past and present influence of negative social relationships.The second theme concerned the complex relationships with their biological families and included three subthemes: the family's dependency on the young adults, lack of support and belief in the young adults' aspirations, and insufficient emotional and practical support in future decisions. The last major theme was the young adults' poor educational difficulties
Wright K N.2010.Usa	Article describes the impact of participating in a unique approach to positive youth development on a group of youths in out of-home placements. the principal purpose of the group was to inform care providers and other adults about what it is like to be in the "system"	Over the 5 years of existence, the Free Radicals varied in membership from 8 to 15 members, ranging in age from 12 to 22 years. The group was generally balanced in gender and was radically and ethnically well represented.	15 months field investigation, included the journal entries, interviews, and observations	Program provided young people with the opportunity to inform service providers and other adults about their experiences within the youth services system. Analyses of qualitative data identified seven arenas in which participating youths appeared to be influenced- initiation and growth, safety, connection, expression, personal impact, conflict and misbehavior and opportunity to make a difference. Findings indicate that participants gained resiliency in the face of the adversities they had and continue to experience. Their life skills and competencies were enhanced. they developed a more positive outlook on life and a greater sense of self-efficacy and self- determination.

Liite 2. Tiedonhaku prosessi

Rajauksina olivat kymmenen vuotta (2008- 2018), englannin kieli, Human, abstrakti saatavilla ja vertaisarvioituit eli "peer reviewed"-tutkimukset

Liite 3. Teemahaastattelun aiheet

TEEMAHAASTATTELU JÄLKIHOULLON PIIRISSÄ OLEVILLE NUO-RILLE TERVEYDENTILA, PSYKOSOSIAALINEN HYVINVOINTI JA TUEN TARPEET

Nykyinen elämäntilanne ja tulevaisuuden suunnitelmat

ikä

jälkihuollossa oloaika

asuminen

seurustelu/avoliitto/avioliitto/rekisteröity parisuhde/lapset

lähipiiri/ystävät, sukulaiset, tukihenkilöt

työ/opiskelu/koulutus

vapaa-aika, harrastukset

tyytyväisyys omaan elämään

tulevaisuudensuunnitelmat

Omaa elämää koskevat haaveet ja lähitulevaisuutta koskevat toiveet pelot ja uhat

tulevaisuuden toiveet

pelot/uhat

Nykyhetkeä ja tulevaisuutta koskevat voimavarat, tuentarpeet ja tuensaanti

mistä voimia/Iloa

rentoutuminen

avuntarve/tuen tarve

mistä tukea/apua

Kuvaus omasta hyvinvoinnista ja terveyskäyttäytymisestä

fyysinen terveys

psykykinen terveys

ruokailutottumukset

vuorokausirytmii

päihteet

uni

Sosiaalinen tuki

suhde omaan lapsuudenkotiin, sukuun

läheiset ihmissuhteet

yksinäisyys

Lastensuojeluhistoria

Lastensuojelun asiakkuuden alku, kulku

syyt

sijoitus

perhe/ laitos

sijoituspaikkojen vaihtuminen

yhteyden säilyminen biologiseen perheeseen, sukulaisiin, ystäviin

ITSENÄISTÄ ASUMISTA TUKEVIEN PALVELUIDEN SAANTI

Kokemukset jälkihuollon palveluista ja muista itsenäistymistä tukevista palveluista
mitä palveluita

kokemukset palveluista

Toimiviksi osoittautuneet tukimuodot

Kokemukset tuen hyödyistä ja jälkihuollossa saavutetuista tavoitteista

Itsenäiseen asumiseen siirtymisen haasteet

Visio itsenäisestä elämästä, arvio sen hallinnasta ja omista valmiuksista /tuen tarpeesta
jatkossa

Itsenäiseen elämään siirtyminen, valmiudet

vanhemmuus

vastuut

velvollisuudet

tuentarpeet jatkossa

Palvelujen kehittämistarpeet

OSALLISUUS OMISSA PALVELUISSA

Vaikuttaminen/osallistuminen jälkihuollon suunnitelmiin

kuulluksi tuleminen, edistävät/estävät tekijät

tietoisuus suunnitelmista ja tavoitteista

suunnitelmien sopivuus

osallistuminen, sitoutuminen suunnitelmiin

osallistumista helpottavat/vaikeuttavat tekijät

Osallistumisen ja vaikuttamisen kehittämistarpeet jälkihuollossa

Näkemykset omista oikeuksista, kokemukset niiden toteutumisesta

Näkemykset omista velvollisuuksista ja kokemukset niiden toteutumisesta

Osallisuuden kokemukset

koulun/ työn merkitys jälkihuollon aikana

harrastusten merkitys

kaverien/ystävien merkitys

perheen, sukulaisten, sijaisperheen merkitys

Vielä muita ajatuksia